

Földrajz középszintű érettségire történő felkészítés a gimnázium 11–12. évfolyama számára

FÖLDÜNK – KÖRNYEZETÜNK

ALAPELVEK, CÉLOK

A Földünk – környezetünk műveltségi terület megismerteti a tanulókat a szűkebb és tágabb környezet természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőivel, folyamataival. Elősegíti, hogy reális kép alakuljon ki bennük nemzeti értékeinkről, a magyarság világban elfoglalt helyéről, hazánk természeti, társadalmi-gazdasági adottságairól, jellemző társadalmi-gazdasági folyamatairól, valamint az európai integrációban betöltött szerepéről. Megismerteti – lehetőség szerint a gyakorlatban – a szűkebb és a tágabb természeti és társadalmi környezetben való tájékozódás, eligazodás alapvető eszközeit és módszereit. Vizsgálódásának középpontjában a természeti, társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatok, jelenségek, valamint napjaink eseményei állnak. Valamennyit a társadalom szemszögéből mutatja be a természet-, a társadalom- és a környezettudományok vizsgálódási módszereinek alkalmazásával.

A Földünk – környezetünk műveltségi terület tartalmainak feldolgozása során fejlődik a tanulók földrajzi-környezeti gondolkodása, helyi, regionális és globális szemlélete. Megértik, hogy a természet egységes egész; a Föld egységes, de állandóan változó rendszer, amelyben az ember természeti és társadalmi lényként él, és ez megköveteli az erőforrásokkal való ésszerű gazdálkodást. A műveltségi terület minden jelenséget és folyamatot tér- és időbeli változásában, fejlődésében mutat be, megláttatva azok okait és lehetséges következményeit is. Így fokozatosan kialakulhat a tanulók felelős magatartása a szűkebb és a tágabb természeti, illetve társadalmi környezet iránt. A globalizálódó gazdasági, társadalmi és környezeti folyamatok értékelésével lehetővé válik, hogy a tanulók megismerjék az emberiség egész bolygónkra kiterjedő természetátalakító tevékenységét, valamint az ebből fakadó, szintén világméretű természeti és társadalmi problémákat. Az elsajátított ismeretek és a felismert összefüggések alapján érthetővé válnak azok az új kihívások, amelyek a XXI. század elején átszabják a hagyományos gazdaság kereteit, s amelyek érdekellentéteket okozhatnak, társadalmi változásokat gerjeszhetnek a világ korábban egymástól elzárt térségeiben, társadalmaiban.

A műveltségi terület tartalmi elemeinek feldolgozása a szűkebb és tágabb környezetünkről megszerzett ismeretek bővítése mellett nagymértékben hozzájárul a tanulók képességeinek fejlődéséhez. A különféle szóbeli és írásbeli ismeretközvetítő, illetve értékelési módszerek alkalmazásával segíti az anyanyelvi kommunikáció fejlődését. Az Európai Unió, valamint a távoli országok természeti és társadalmi-gazdasági sajátosságainak bemutatásával hozzájárul a nyitott és befogadó magatartás kialakulásához, felkelti az igényt az eltérő kultúrák megismerése, a következő nemzedékek számára történő megőrzése iránt. Mindezzel hozzájárul a felelős és tudatos környezeti magatartáshoz.

A természeti, a társadalmi-gazdasági és a környezeti folyamatokban megfigyelhető kölcsönhatások feltárásával a műveltségi terület tartalmainak feldolgozása hozzájárul a kor-

szerű természettudományi szemlélet és gondolkodásmód kialakulásához. Szüntelenül változó és globalizálódó világunk természeti, társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatainak megismeréséhez, megértéséhez elengedhetetlen a folyamatos tájékozódás, az információszerzés és a nyitott gondolkodás. Ezért a megnevezett tartalmi elemek elsajátítása elképzelhetetlen a tanulók kezdetben még irányított, majd egyre önállóbbá váló információszerző tevékenysége nélkül. Így a tanítási-tanulási folyamatban nagy hangsúlyt kap az információszerzés- és feldolgozás képességének fejlesztése, különös tekintettel a digitális világ nyújtotta lehetőségek felhasználására. Hazánk és a világ társadalom-földrajzi jellemzőinek bemutatásával fejlődik a tanulók szociális és állampolgári kompetenciája. Napjaink társadalmi-gazdasági folyamatainak megismerése nagymértékben hozzájárul a gazdasági élet eseményeiben történő eligazodáshoz, az aktív, kreatív, a körülményekhez rugalmasan alkalmazkodó és vállalkozó-képes állampolgárrá váláshoz.

A Földünk – környezetünk műveltségi területben megfogalmazott célkitűzések, fejlesztési feladatok és az azokhoz kötődő tartalmak elsajátítása az 5. évfolyamon kezdődik, mert az oktatás alapozó szakaszában nem a szaktudományi ismeretek elkülönítésén van a hangsúly, hanem alapvetően a természettudományi (illetve részben a társadalom- és a környezettudományi) kapcsolatok megértésén. Ezért a műveltségi terület tartalmi és képességfejlesztési alapozása az 1–4. évfolyamon az Ember és természet műveltségi terület keretében megfogalmazottak alapján történik. Az 5–6. évfolyamra vonatkozó követelményrendszer már nemcsak az Ember és természet, hanem az Ember és társadalom műveltségi terület megfelelő fejlesztési területeihez is szervesen kapcsolódik. E kapcsolatok is hangsúlyozzák a Földünk – környezetünk műveltségi terület integráló jellegét, valamint a természeti, társadalmi-gazdasági és környezeti jelenségek, folyamatok összefüggéseinek megláttatásában és kölcsön-hatásainak feltárásában betöltött alapvető szerepét.

FEJLESZTÉSI FELADATOK

1. Tájékozódás a földrajzi térben
2. Tájékozódás az időben
3. Tájékozódás a környezet anyagairól
4. Tájékozódás a környezet kölcsönhatásairól
5. Tájékozódás a hazai földrajzi, környezeti folyamatokról
6. Tájékozódás a regionális és a globális földrajzi, környezeti folyamatokról

KÖZMŰVELTSÉGI TARTALMAK

9–12. évfolyam

1. A tér és ábrázolása

1.1. Téregységek

- A Föld, a Naprendszer és a Világegyetem.
- A geoszférák és felépítő részeik, funkcionális terek.

1.2. Térábrázolás

- A térmegismerés és a térábrázolás eszközei.
- Az űrkutatás és a távérzékelés társadalmi-gazdasági, környezeti jelentősége.

2. Az idő

2.1. Időegységek

- A napi és évi időszámítás csillagászati alapjai; a földtörténeti időszámítás alapjai.
- A társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatok időskálája, időtartama.

2.2. Időrend

- Földrajzi-környezeti folyamatok, a földtörténet főbb eseményei és azok időrendje Földünk egészére kiterjedő példák alapján.

3. A természeti környezet és jelenségei

3.1. Anyagok, anyagi rendszerek

- A Naprendszer és a geoszférát felépítő anyagok, anyagi rendszerek keletkezése és jelentősége, szerepük a mindennapi életben és a gazdaságban.

3.2. Geoszférák

- A Föld szféráinak kialakulása és fejlődése.
- A geoszférák felépítése, szerkezete, tagolása, a felépítéséből adódó környezeti és társadalmi következmények.
- A geoszférák fő folyamatai, jelenségei.
- Anyag- és energiaforgalom.
- Áramlási rendszerek a geoszférákban.
- A geoszférákon belüli és az azok közötti folyamatok kölcsönhatásai, társadalmi-gazdasági és környezeti következményei, kezelésük. Veszély- és katasztrófavhelyzetek.

3.3. Földrajzi övezetesség

- A komplex földrajzi övezetesség rendszere; az övezetesség elemeinek összefüggései.
- A forró, a mérsékelt és a hideg övezet, öveinek, területeinek jellemzői.

3.4. Égitestek

- A Világegyetem, a Naprendszer és a Föld kialakulása.
- A Világegyetem és a Naprendszer főbb folyamatai, jelenségei és azok földi következményei.

4. A társadalmi-gazdasági tér szerveződése és folyamatai

4.1. A társadalmi-gazdasági élet térszerveződése

- A népesség szerkezete; demográfiai mutatók és társadalmi-gazdasági következményei.
- Világnyelvek és világvallások.
- A települések szerkezetének és szerepkörének átalakulása, településhálózat, településhierarchia.
- Gazdálkodás a természeti és a társadalmi erőforrásokkal.
- A gazdasági szerkezet, a gazdasági szektorok, ágazatok jellemzői, szerepük változása.
- A gazdasági fejlettség területi különbségei, a gazdasági szerkezet és a társadalmi-gazdasági fejlettség kapcsolata.

4.2. A világgazdaság szerveződése és működése

- A globális világgazdaság és világpiac kialakulása, jellemzői, működése, a transznacionálisvállalatok.
- Társadalmi-gazdasági mobilitás (munkaerő-vándorlás, tőkemozgás, termelésáthelyeződés), a folyamatok társadalmi-gazdasági és környezeti hatásai.

- Az integrálódás folyamata és szintjei.
- A pénztőke működése, az értékpapírok és a tőzsde kapcsolata. A monetáris világ jellemző folyamatai: hitelezés, adósság, eladósodás.
- Fontosabb nemzetközi gazdasági-társadalmi, környezeti és segélyszervezetek, intézmények pénzügyi szervezetek szerepe.

5. A földrajzi tér regionális szerveződése

5.1. Magyarország és a Kárpát-medence földrajza

- Hazánk kapcsolódása az európai erőterekbe, helye és szerepe a világgazdaságban; a társadalmi-gazdasági fejlettség területi különbségei hazánkban.
- A magyarországi régiók földrajza.
- A Kárpát-medence eurorégiói, a régiószerveződés földrajzi logikája.
- A magyarsághoz kötődő világörökségi helyszínek.

5.2. Európa

- Az Európai Unió földrajzi jellemzői és politikája (mezőgazdasági, regionális, környezeti); társadalmi-gazdasági és környezeti együttműködések Európában.
- Az európai erőter helye a világgazdasági folyamatokban; a társadalmi-gazdaságfejlettség területi különbségei Európában.
- A közép-európai regionális együttműködések földrajzi alapjai.

5.3. Az Európán kívüli kontinensek, tájak, országok

- A társadalmi-gazdasági fejlettség területi különbségei és következményei az Európán kívüli földrészekben.
- A távoli kontinensek sajátos természeti és társadalmi-gazdasági adottságok alapján létrejött tipikus tájainak, területeinek földrajzi-környezeti jellemzői.
- A világgazdaságban eltérő szerepet betöltő országok és országcsoportok (pl.: centrumtársaságok, perifériák), regionális példák.

6. Globális kihívások

6.1. Globális problémák

- A Föld globális társadalmi-gazdasági problémái, azok okai, következményei és megoldási lehetőségei.
- A globalizáció társadalmi, kulturális hatásai.
- A geoszféra természetes egyensúlyára ható veszélyforrások, folyamatok, problémák.

6.2. Fenntarthatóság

- A társadalmi-gazdasági és a környezeti szempontok kölcsönös érvényesíthetősége a gazdálkodásban.
- A gazdasági növekedés következményei; tudatos fogyasztói és vásárlói magatartás; fenntartható erőforrás-hasznosítás.
- A felhasználás károsító hatásainak mérséklési lehetőségei.
- Környezet- és természetvédelmi feladatok, környezetgazdálkodás; védett természeti és kulturális értékek (világörökségek) példái.
- Felelős környezeti magatartás, az egyén társadalmi szerepvállalása.
- Helyi szerveződések, regionális és nemzetközi összefogás a fenntarthatóság eléréséért: egyezmények, irányelvek, nemzetközi szervezetek.

* *Nemzeti alaptanterv 2012 (110/2012. (VI. 4.) Kormány rendelet)*

Földrajz a gimnáziumok 11–12. évfolyama számára

A *földrajzoktatás* megismerteti a tanulókat a szűkebb és tágabb környezet természeti és társadalmi-gazdasági, valamint környezeti jellemzőivel, folyamataival, a környezetben való tájékozódást, eligazodást segítő alapvető eszközökkel és módszerekkel. Vizsgálódásának középpontjában a földrajztudomány, valamint a társföldtudományok (geológia, meteorológia, geofizika, planetológia) által feltárt természeti, társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatok, jelenségek, azok kölcsönhatásai, illetve napjaink gazdasági, környezeti eseményei állnak, lokális, regionális és globális szinten egyaránt, különös tekintettel a fenntarthatóságra.

11–12. évfolyam

A *földrajzi* tartalmak feldolgozása során fejlődik a tanulók földrajzi-környezeti gondolkodása, helyi, regionális és globális szemlélete. Megértik, hogy a természet egységes egész, a Föld egységes, de állandóan változó rendszer, amelyben az ember természeti és társadalmi lényként él, és ez megköveteli az erőforrásokkal való ésszerű gazdálkodást. A műveltségi terület minden jelenséget és folyamatot tér- és időbeli változásában, folytonos átalakulásában mutat be, megláttatva azok okait és lehetséges következményeit. Így fokozatosan kialakulhat a tanulók felelős magatartása a szűkebb és a tágabb természeti, illetve társadalmi környezet iránt. A globalizálódó gazdasági, társadalmi és környezeti folyamatok értékelésével lehetővé válik, hogy a tanulók megismerjék az emberiség egész bolygónkra kiterjedő természetátalakító tevékenységét, az ebből fakadó, szintén világméretű természeti és társadalmi problémákat úgy, hogy egyben használható támpontokat kapjanak e problémák megoldásainak következő évtizedekben várható irányaihoz is.

A tartalmi elemek feldolgozása a szűkebb és tágabb környezetünkről megszerzett ismeretek bővítése mellett nagymértékben hozzájárul *a tanulók képességeinek fejlődéséhez*. A különféle szóbeli és írásbeli ismeretközvetítő, illetve értékelési módszerek alkalmazásával segíti az anyanyelvi kommunikáció fejlődését. Az Európai Unió, valamint a távoli országok természeti és társadalmi-gazdasági sajátosságainak bemutatásával hozzájárul az eltérő kultúrák megismerése iránti igény, a nyitott és befogadó magatartás, illetve szemléletmód kialakulásához. Mindezt úgy valósítja meg, hogy közben elősegíti a természeti és a kulturális értékek iránti tisztelet, illetve a következő nemzedékek számára történő megőrzésük iránti igény kialakulását. Ezzel hozzájárul a felelős és tudatos környezeti magatartás, a jövő generáció érdekeit is szem előtt tartó gondolkodás fejlődéséhez. A más anyanyelvű országok és kultúrák megismerése elősegítheti a tanulóknál az adott célnyelven történő kommunikáció igényének kialakulását, ez pedig megkönnyítheti az idegen nyelvi kommunikáció fejlődését.

A természeti, a társadalmi-gazdasági és a környezeti folyamatokban megfigyelhető kölcsönhatások feltárásával a földrajzoktatás hozzájárul a természettudományi szemlélet és gondolkodásmód kialakulásához. Szüntelenül változó és globalizálódó világunk természeti, környezeti és társadalmi-gazdasági folyamatainak megismeréséhez és megértéséhez elengedhetetlen a folyamatos tájékozódás és információszerzés, valamint a nyitott gondolkodás. Ezért a tartalmi elemek elsajátítása elképzelhetetlen a tanulók egyre önállóbbá váló információszerző tevékenysége nélkül. Így a tanítási-tanulási folyamatban nagy

hangsúlyt kap az információszerzés és -feldolgozás képességének fejlesztése, különös tekintettel a digitális világ nyújtotta lehetőségek felhasználására. A tanítási-tanulási folyamat kiemelt célja a folyamatos önképzés iránti igény, valamint az élethosszig tartó tanulás képességének kialakítása. Hazánk és a világ társadalom-földrajzi jellemzőinek bemutatásával a műveltségi terület elősegíti a szociális és állampolgári kompetencia fejlődését. Napjaink társadalmi-gazdasági folyamatainak megismertetése nagymértékben hozzájárul ahhoz, hogy a tanulók a gazdasági élet eseményeiben eligazodó aktív, kreatív, rugalmas és vállalkozóképes állampolgárrá válhassanak.

A tantárgy komplex ismeretanyaga révén segíti a tanulók pályaválasztását, eligazodását a munka világában, illetve felkészíti őket a szakirányú felsőfokú tanulmányokra. Hozzájárul ahhoz, hogy az iskolából kilépő diákok képesek legyenek felelős döntéshozatalra az állampolgári szerep gyakorlása során.

Az egyes tartalmi egységek végén található fogalmak, illetve topográfiai követelmények az általános iskolában elsajátított tananyagra épülnek, és feltételezik azok ismeretét, az ott megnevezettek közül csak a középiskolai tananyag feldolgozása szempontjából meghatározó jelentőségű fogalmakat ismételtük meg. Ezek újbóli felsorolása a fogalmak – a tanulók életkori sajátosságainak megfelelő – tartalmi-szemléleti elmélyítésére utal.

A 11-12. évfolyamon választott órák (heti 2 óra) a középszintű földrajz érettségire készítik fel. A 11. évfolyamon egyrészt a regionális földrajzból tanult ismeretek elmélyítése és bővítése, másrészt a 9. évfolyamon megismert általános természetföldrajzi ismeretek ismétlése, gyakorlása a cél. A 12. évfolyamon szintén kettős cél fogalmazódik meg. A 12-es felkészítő órákon történik Magyarország regionális földrajzának részletes megismerése és a 10. évfolyamon tanult általános társadalomföldrajzi ismeretek ismétlése és gyakorlása. Ez az órakeret ad lehetőséget a földrajz tapasztalati úton történő tanulásához is, mint az egyéni vagy csoportos projektek, kiselőadások, egyszerű kísérletek, demonstrációk, terepgyakorlatok. A 12. évfolyam végén a szóbeli érettségi témaköreinek gyakorlása is része a tantervnek.

Javasolt taneszközök

A természetről tizenéveseknek Földrajz 9. tankönyv és munkafüzet, Földrajz 10. tankönyv, Képes földrajzi atlasz középiskolásoknak, földrajz feladatgyűjtemény.

Iskolai tanulói kísérleti eszközök, tanári demonstrációs eszközök, interaktív tábla, számítógép, projektor stb.

A HETI ÉS ÉVES ÓRASZÁMOK

	A tantárgy heti óraszám	A tantárgy éves óraszám
11. évfolyam	2	72
12. évfolyam	2	62

ÓRATERV

Témakörök	Az órák felhasználása			
	Új ismeretek	Gyakorlat i óra ^{***}	Ismétlés, összefoglalás, mérés- értékelés	Összes óraszám helyi tanterv
11. évfolyam				
I. A társadalmi-gazdasági fejlődés regionális különbségei Európában I.	13	2	2	17
II. A társadalmi-gazdasági fejlődés regionális különbségei Európában II.	15	2	2	19
III. Az Európán kívüli kontinensek, tájak, országok társadalmi-gazdasági jellemzői I.	13	2	2	17
IV. Az Európán kívüli kontinensek, tájak, országok társadalmi-gazdasági jellemzői II.	13	2	2	17
<i>Év végi összefoglalás^{****}</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>2</i>	<i>2</i>
Összesen	54	8	10	72

12. évfolyam				
V. Magyarország természetföldrajza I.	9	3	3	15
VI. Magyarország természetföldrajza II.	9	3	3	15
VII. Magyarország társadalomföldrajza I.	9	3	3	15
VIII. Magyarország társadalomföldrajza II.	9	2	3	14
<i>Év végi összefoglalás ****</i>	<i>0</i>	<i>2</i>	<i>1</i>	<i>3</i>
<i>Összesen</i>	<i>36</i>	<i>13</i>	<i>13</i>	<i>62</i>

*** Gyakorlat, ábra-, grafikon- és egyéb elemzés, forrásfeldolgozás, számítási feladatok, kiselőadások, bemutatók stb., vagy új ismeret.

**** Év végi összefoglalás, amelynek órakerete szükség esetén az egyes témakörök feldolgozásába is beépíthető.

HELYI TANTERV

11. évfolyam

Tematikai egység/Fejlesztési cél	A társadalmi-gazdasági fejlődés regionális különbségei Európában I.			Órakeret 17 óra
Az órakeret felhasználása	Új ismeretek	Gyakorlat	Ismétlés, mérés	Összes óraszám
	13	2	2	17
Előzetes tudás	Az Európai Unióról tagállamai, a közösség működésének alapvető elemei, az egyes kontinensrészek természeti és társadalmi-gazdasági jellemzői.			
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>Az Európai identitástudat továbbfejlesztése az Európai Unió, illetve a kontinens országai természeti és társadalmi-kulturális sokszínűségének felismertetésével, az Unió tagországai által közösen megfogalmazott értékek iránti tisztelet, a felelős közösségi magatartás iránti igény kialakításával.</p> <p>Nyitottság kialakítása az országok természeti és kulturális értékeinek megismerése iránt.</p> <p>Az Európai Unióval, illetve a kontinens országaival kapcsolatos hírek, információk értelmezése, érdeklődés kialakítása a közösséget, a kontinens országait érintő témák, események megismerése iránt. Az Európai Unión belüli különbségek okainak felismertetése, az ezek kiegyenlítődésére irányuló programok, alapok jelentőségének megértése.</p>			

Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>Ismertesse a nagytájak felszínformáit, földtörténeti múltjuk és geológiai szerkezetük közötti összefüggést. Támassza alá példákkal a geológiai szerkezet és az ásványkincsek előfordulásának összefüggését. Mutassa meg a térképen és jellemezze a kontinens nagytájakait, szerkezeti egységeit, éghajlatait. Mutassa be konkrét példákon az éghajlatot alakító és módosító tényezők szerepét a kontinensen. Mutassa be tematikus térképek segítségével az éghajlat, a vízrajz, a növényzet és a talajtípus közötti összefüggést.</p> <p>Ismerje fel diagramok és más ábrák, képek, leírások alapján a kontinens jellegzetes éghajlatait, és jellemezze azokat. Nevezze meg a kontúrtérképen a kontinens legfontosabb felszíni vizeit és nagytájakait. Mutassa be konkrét példákon a társadalom környezet alakító tevékenységét és annak hatásait.</p>	<p><i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Európa a 20. század második felében, az Európai Unió kialakulása, Szovjetunió, szocializmus.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> útleírások, tájleírások.</p> <p><i>Informatika:</i> digitális információforrások</p>

<p>Magyarázza a természeti adottságok és a társadalmi-gazdasági fejlődés népsűrűséggel való kapcsolatát. Mutassa meg térképen Európa sűrűn lakott területeit, nagy agglomerációit, és indokolja az elhelyezkedésüket. Tudja felsorolni, térképen megmutatni, kontúrtérképen megnevezni Európa országait, fővárosait. Tudja megmutatni a térképen és megnevezni a kontúrtérképen a tanult országok legfontosabb gazdasági központjait, és ismertesse jellemzőiket. Nevezze meg a tanult országok jellegzetes mezőgazdasági terményeit, ásványkincseit és ipari termékeit. Mutassa be az együttműködés kialakulását, lényegét és legfontosabb területeit, hatását a tagállamok társadalmi-gazdasági életére. Nevezze meg az Európai Unió tagállamait, főbb intézményeit. Ismertesse hazánk és a szervezet kapcsolatát.</p> <p>Mutassa be példákkal alátámasztva az unión belüli területi fejlettségi különbségeket, a regionális politika fő vonásait. Legyen képes statisztikai adatok elemzésére az Európai Unióval kapcsolatban.</p> <p>Egyesült Királyság: Mutassa be konkrét példákon a szigetország földrajzi fekvésének és ásványkincseinek szerepét a gazdaság fejlődésében. Ismertesse a hagyományos iparvidékek telepítő tényezőit, az ipar területi átrendeződésének okait.</p> <p>Franciaország: Mutassa be az ipar területi elhelyezkedésének fő vonásait és ezek okait. Ismertesse a mezőgazdaság legfontosabb területi jellemzőit. Ismertesse az ország szerepét az Európai Unió élelmiszer-termelésében.</p> <p>Észak-Európa: Ismertesse a kontinensrész és országainak gazdasági életében szerepet játszó természeti és társadalmi tényezőket. Mutassa be tematikus térképek segítségével az ipar és a mezőgazdaság területi elhelyezkedésének sajátos vonásait.</p> <p>Dél-Európa: Mutassa be a tipikus mediterrán táj természetföldrajzi jellemzőit és a hozzá kapcsolódó gazdálkodást. Ismertesse a mediterrán mezőgazdaság alapvető típusainak termékeit. Indokolja tények bemutatásával Dél-Európa kétarcúságát, gazdasági megosztottságát.</p> <p>Olaszország: Hasonlítsa össze az ország északi és déli területeinek természeti és társadalmi adottságait, gazdasági fejlettségét. Ismertesse a főbb gazdasági központokat.</p>	<p>használata, informatikai eszközök használata.</p> <p><i>Etika:</i> más kultúrák értékeinek tisztelete.</p>
---	---

Tematikai egység/Fejlesztési cél	A társadalmi-gazdasági fejlődés regionális különbségei Európában II.			Órakeret 19 óra
Az órakeret felhasználása	Új ismeretek	Gyakorlat	Ismétlés, mérés	Összes óraszám
	15	2	2	19
Ismeretek/fejlesztési követelmények			Kapcsolódási pontok	
<p>Közép-Európa: Mutassa be Közép-Európa fekvésének társadalmi-gazdasági és környezeti következményeit. Jellemezze Közép-Európa természeti adottságait. Mutassa be konkrét példák az eltérő természetföldrajzi környezet társadalmigazdasági következményeit.</p> <p>Németország: Mutassa be az ország területenként eltérő természeti és társadalmi-gazdasági adottságait, a termelés különbségeit.</p> <p>Ismerje az egykori keleti és nyugati országrész eltérő gazdasági-társadalmi fejlődésének útját, az ország újraegyesítését követő eredményeket és problémákat. Mutassa be a Ruhr-vidék példáján a hagyományos iparvidék gazdasági és környezeti átalakulásának folyamatát. Tudja térképen megmutatni és kontúrtérképen megnevezni, továbbá jellemezni az ország nagytájtait és gazdasági központjait.</p> <p>Ausztria: Jellemezze és nevezze meg kontúrtérképen az ország nagytájtait és gazdasági központjait. Ismertesse a magashegységi környezet szerepét a gazdasági életben.</p> <p>Szlovákia: Mutassa be a Kárpátok és az alföldi tájak eltérő szerepét a gazdaság fejlődésében. Nevezze meg kontúrtérképen a gazdaság fontosabb központjait és magyar vonatkozású városait.</p> <p>Románia: Nevezze meg kontúrtérképen az ország nagytájtait, hasonlítsa össze természeti adottságait és erőforrásait. Tudjon megnevezni iparvidékeket, mezőgazdasági tájakat, kontúrtérképen felismerni gazdasági központokat. Nevezzen meg magyar kulturális központokat.</p> <p>Délszláv országok: Ismertesse az egykori Jugoszláviát megosztó társadalmi különbségeket, és sorolja fel az utódállamokat. Szerbia, Montenegró: Ismertesse az ország nemzetiségeit. Horvátország: Mutassa be Dalmácia idegenforgalmának szerepét az ország életében, nevezzen meg idegenforgalmi központokat.</p>			<p><i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Európa a 20. század második felében, az Európai Unió kialakulása, Szovjetunió, szocializmus.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> útleírások, tájleírások.</p> <p><i>Informatika:</i> digitális információforrások használata, informatikai eszközök használata.</p> <p><i>Etika:</i> más kultúrák értékeinek tisztelete.</p>	

Kelet-Európa: Mutassa be a nagytájak természeti, társadalmi-gazdasági adottságait.

Ukrajna: Jellemezze a Donyec-medence gazdaságának földrajzi összefüggéseit. Mutassa be tematikus térképek segítségével Ukrajna mezőgazdaságát. Nevezzen meg magyar vonatkozású településeket.

Oroszország: Hasonlítsa össze az ország európai és ázsiai részének természeti adottságait, mutassa be azok kapcsolatát a népesség eloszlásával. Mutassa be a földrajzi övezetesség jellemzőit Oroszország területének példáján. Hasonlítsa össze tematikus térképek segítségével Oroszország iparvidékeinek földrajzi jellemzőit. Mutassa be Oroszország világgazdasági szerepét.

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Gazdasági unió, eurózóna, Schengeni egyezmény, uniós támogatás, területi fejlettségekülönbség, regionális politika, magterület, periféria terület, felzárkózás.
Topográfiai ismeretek	<p><i>Európa:</i> <i>A földrész részei:</i> Dél-Európa, Észak-Európa, Kelet-Európa, Kelet-Közép-Európa, Közép-Európa, Nyugat-Európa; <i>Tájak:</i> Alpok, Appenninek, Appennini-félsziget, Azori-szigetek, Balkán-félsziget, Balkán-hegység, Balti-ösföld, Brit-szigetek, Ciprus, Dalmácia, Dinári-hegység, Etna, Finn-tóvidék, Francia-középhegység, Holland-mélyföld, Izland, Kárpátok, Kelet-európai-síkság, Kréta, Londoni-medence, Mont Blanc, Párizsi-medence, Pennine-hegység (Pennine), Pireneusi (Ibériai)-félsziget, Pireneusok, Skandináv-félsziget, Skandináv-hegység, Szicília, Urál, Vezúv; <i>Vízrajz:</i> Adriai-tenger, Balti-tenger, Dnyeper, Don, Duna, Ebro, Elba, Északi-tenger, Fekete-tenger, Földközi-tenger, IJssel-tó, La Manche, Ladoga-tó, Pó, Rajna, Rhône, Szajna, Temze, Urál (folyó), Volga, Watt-tenger; <i>Országok:</i> Albánia, Anglia, Belgium, Bosznia-Hercegovina, Bulgária, Dánia, Egyesült Királyság, Fehéroroszország, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia, Horvátország, Írország, Luxemburg, Macedónia, Málta, Moldova, Monaco, Montenegró, Nagy-Britannia, Norvégia, Olaszország, Oroszország, Portugália, Spanyolország, Svédország, Szerbia, Ukrajna, Vatikán; <i>Történelmi tájnevek:</i> Burgenland (Őrvidék), Délvidék, Erdély, Felvidék; Kárpátalja; Vajdaság; <i>Városok:</i> Amszterdam, Antwerpen, Athén, Barcelona, Belgrád, Beregszász, Bilbao, Birmingham, Brüsszel, Chişinău, Csernobil, Dnyepetrovcsk, Donyeck, Dublin, Dubrovnik, Eszék, Europort, Fiume (Rijeka), Genova, Gibraltár, Glasgow, Göteborg, Hága, Helsinki, Kijev, Koppenhága, Lisszabon, London, Luxembourg, Lyon, Madrid, Manchester, Marseille, Milánó, Minszk, Moszkva, Munkács, Murmanszk, Nápoly, Nyizsnyij Novgorod, Odessza, Oslo, Párizs, Podgorica, Reykjavík, Róma, Rotterdam, Sevilla, Skopje, Split, Stockholm, Strasbourg, Szabadka, Szarajevó, Szentpétervár, Szófia, Theszaloníki, Tirana, Torino, Újvidék, Ungvár, Várna, Velence, Volgograd, Zágráb; <i>Iparvidékek:</i> Dél- és délkelet-angliai iparvidék, Donyec-medence, Északkelet-angliai iparvidék, Északnyugat-oroszországi (Szentpétervár környéki) iparvidék, Flandriai iparvidék, Karaganda, Közép-angliai iparvidék, Kuznyeck-medence, Lotaringia, Moszkva környéki (Központi) iparvidék, Olasz ipari háromszög, Randstad, Skót iparvidék, Uráli iparvidék, Volgai iparvidék. Közép-Európa: <i>Tájak:</i> Bécsi-medence, Csallóköz, Cseh-medence, Déli-Kárpátok, Duna-delta, Erdélyi-középhegység, Erdélyi-medence, Északkeleti-Kárpátok,</p>

	<p>Északnyugati-Kárpátok, Germán-alföld, Grossglockner, Hargita, Kárpát-medence, Kárpát-medencevidék, Keleti-Alpok, Keleti-Kárpátok, Lengyel-alföld, Lengyel-középhegység, Lengyel-tóhátság, Magas-Tátra, Morva-medence, Németközéphegység, Nyugati-Alpok, Román-alföld, Székelyföld, Szent Gotthárd-hágó, Szilézia, Szudéták, Vereckei-hágó;</p> <p><i>Vízrajz:</i> Boden-tó, Duna–Majna–Rajna vízi út, Genfi-tó, Gyilkos-tó, Odera, Olt, Szent Anna-tó, Vág, Visztula; Száva (lásd Magyarországnál is)</p> <p><i>Országok:</i> Ausztria, Csehország, Észtország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Németország, Románia, Svájc, Szlovákia, Szlovénia;</p> <p><i>Városok:</i> Arad, Beregszász, Bécs, Berlin, Bern, Bonn, Brassó, Bréma, Brno, Bukarest, Constanța, Dortmund, Drezda, Duisburg, Frankfurt, Galați, Gdańsk, Genf, Graz, Halle, Hamburg, Hannover, Kassa, Karlovy Vary, Katowice, Kolozsvár, Köln, Krakkó, Linz, Lipcse, Ljubljana, Łódź, Marosvásárhely, München, Mannheim, Nagyvárad, Ostrava, Ploiești, Plzeň, Pozsony, Prága, Riga, Révkomárom, Rostock, Salzburg, Stuttgart, Szczecin, Székelyudvarhely, Tallin, Temesvár, Trieszt, Varsó, Vilnius, Zürich;</p> <p><i>Iparvidékek:</i> Ruhr-vidék,</p>
--	---

Tematikai egység/Fejlesztési cél	Az Európán kívüli kontinensek, tájak, országok társadalmi-gazdasági jellemzői I.			Órakeret 17 óra
	Új ismeretek	Gyakorlat	Ismétlés, mérés	
Az órakeret felhasználása	13	2	2	Összes óraszám 17
Előzetes tudás	Az egyes kontinensek természetföldrajzi jellemzői, kontinensek, illetve azok meghatározó jelentőségű országcsoportjainak társadalmi-gazdasági és környezeti sajátosságai.			
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>A fejlett országok felelősségének felismertetése a perifériatársadalmi problémáinak mérséklésében, a nemzetközi összefogás szükségességének beláttatása.</p> <p>A földi gazdasági erőter folyamatos átrendeződésének felismertetése, okainak megértetése.</p> <p>Világunk természeti és társadalmi-kulturális sokszínűségének felismertetése, ezekben rejlő értékek megőrzése iránti felelősség kialakítása.</p> <p>Nyitottság kialakítása más országok természeti és kulturális értékeinek megismerése iránt.</p> <p>A Föld közeli és távoli országaival kapcsolatos hírek, információk</p>			

	<p>értelmezése, érdeklődés felkeltése a közösséget, az egész emberiséget érintő témák, események megismerése iránt. Az általános emberi jogok (pl. az egészséges környezethez, a tanuláshoz való jog) érvényesülése iránti elkötelezettség, az emberi értékek iránti tisztelet kialakítása.</p> <p>A szociális kompetencia fejlesztése a segítő szándékú, az emberi fejlődést szolgáló karitatív tevékenység tiszteletének, illetve az ebben való közreműködés képességének alakításával.</p>
--	---

Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>Mutassa be az egyes kontinensek földrajzi sajátosságait. Mutassa meg térképen, nevezze meg kontúrtérképen és jellemezze a nagytájakat, a folyókat, a tavakat. Mondjon példákat az egyes kontinenseken előforduló nagyszerkezeti egységekre. Elemezze tematikus térképek alapján a geológiai szerkezet és az ásványkincsek összefüggéseit. Mondjon példákat a kontinensek főbb erőforrásaira. Ismerje fel képek, ábrák, leírások és tematikus térképek alapján a földrajzi öveget, a kontinensek jellemző területeit, tipikus tájait.</p> <p>Ismertesse a népességkoncentrációk kialakulását, jellemzőit, a népesség egyenlőtlen elhelyezkedésének okát. Magyarázza a kontinensek országcsoportjainak eltérő ütemű gazdasági fejlődését.</p> <p>Ismertesse a mezőgazdasági termelés egyes kontinenseken jellemző típusait és azok fontosabb terményeit. Mutassa be a kontinensek világgazdasági szerepét, annak változásait. Tudja felsorolni, térképen megmutatni és kontúrtérképen megnevezni a kontinensek jellegzetes térségeit, tanult országait, azok fővárosát és egyéb gazdasági központjait. Tudjon példát mondani a földrészekről az emberi beavatkozás környezetkárosító hatásaira.</p> <p>Amerika általános földrajzi képe: Hasonlítsa össze tematikus térképek segítségével Észak-, Közép- és Dél-Amerika természeti adottságait, erőforrásait. Igazolja példákkal az észak-déli nyitottság éghajlati következményeit Észak-Amerikában. Mutassa be a vízszintes és a függőleges földrajzi övezetesség hatását a gazdálkodásra. Mutassa be a kontinens társadalmi-kulturális alapon történő felosztásának jellemzőit.</p> <p>Hasonlítsa össze az ültetvényeken és a farmvidékeken folyó termelést. Mondjon példákat az ipar szerkezetének és fejlettségének különbségeire az egyes kontinensrészekben.</p> <p>Amerikai Egyesült Államok: Mutassa be az USA világgazdasági vezető szerepének kialakulását. Értékelje fejlődésének természeti és társadalmi feltételeit. Jellemezze az ország gazdaságának</p>	<p><i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> gyarmatosítás, nagy földrajzi felfedezések, az Amerikai Egyesült Államok megalakulása.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> útleírások, tájleírások.</p> <p><i>Művészetek:</i> távoli tájak népeinek kulturális értékei.</p> <p><i>Informatika:</i> digitális információforrások használata, informatikai eszközök használata.</p> <p><i>Etika:</i> más kultúrák értékeinek tisztelete.</p>

<p>szerkezetét. Jellemezze tematikus térképek alapján a mezőgazdaság övezetességét. Ismertesse az egyes övek sajátosságait, fő terményeit. Hasonlítsa össze az egyes gazdasági körzetek és a központok természeti és társadalmi adottságait, a jellemző gazdasági tevékenységeket, a fejlődés eltérő ütemét.</p> <p>Afrika: Jellemezze Afrika tipikus tájait (sivatag, oázis, éhségövezet). Mutassa be a mezőgazdasági termelés övezetes elrendeződését. Mondjon példákat a gazdaságilag fejlett és fejlődő területekre, országokra.</p>	
--	--

Tematikai egység/Fejlesztési cél	Az Európán kívüli kontinensek, tájak, országok társadalmi-gazdasági jellemzői II.			Órakeret 17 óra
	Új ismeretek	Gyakorlat	Ismétlés, mérés	
Az órakeret felhasználása	13	2	2	17
Ismeretek/fejlesztési követelmények			Kapcsolódási pontok	
<p>Ázsia általános földrajzi képe: Ismertesse az ázsiai nagy sivatagok kialakulásának okait. Mutassa be példák alapján a monszun szerepét a gazdasági élet jellemzőinek kialakulásában. Mutassa be a népességszaporodást statisztikai adatok segítségével, mondjon példákat a következményeire és a megoldásukra tett erőfeszítésekre.</p> <p>Japán: Mutassa be a szigethelyzet és a természeti erőforrások szűkösségének következményeit a gazdasági fejlődésben. Mutassa be a szigethelyzet és a természeti erőforrások szűkösségének következményeit a gazdasági fejlődésben. Ismertesse a társadalmi-gazdasági fejlődés sajátos vonásait. Mutassa be a természeti feltételekhez és a társadalmi szokásokhoz alkalmazkodó japán mezőgazdaság vonásait. Nevezze meg az ipar fő ágazatait, termékeit. Tudja tényekkel alátámasztani a Japán gazdaság szerepét a világkereskedelemben.</p> <p>Délkelet-Ázsia iparosodott és iparosuló országai: Nevezze meg a térséghez tartozó országokat. Mutassa be példák alapján a térség országainak sajátos társadalmi-gazdasági fejlődését, azok természeti és társadalmi hátterét.</p> <p>Kína: Ismertesse a népességszám növekedésének időbeli változásait.</p>			<p><i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> ókori öntözési kultúrák (Egyiptom, Mezopotámia, India, Kína), világvallások gyarmatosítás, nagy földrajzi felfedezések,</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> útleírások, tájleírások.</p> <p><i>Művészetek:</i> távoli tájak népeinek kulturális értékei.</p> <p><i>Informatika:</i> digitális</p>	

<p>Hasonlítsa össze Kelet- és Nyugat-Kína mezőgazdaságát. Ismertesse az ország erőforrásait, az országon belüli területi fejlettségi különbségek okait. Mutassa be statisztikai adatok, diagramok és szöveges források felhasználásával az ország világgazdasági jelentőségét.</p> <p>India: Ismertesse az ország népesedési folyamatát és ezek összefüggését az élelmezéssel. Jellemezze a természeti adottságokhoz igazodó mezőgazdaságot.</p> <p>Nyugat-Ázsia, arab világ: Nevezzen meg a területen élő népeket. Mutassa be statisztikai adatok és diagramok alapján a terület kőolajgazdagságának világgazdasági jelentőségét. Ismertesse példák alapján a kőolaj szerepét a térség országainak társadalmi-gazdasági életében. Csoportosítsa a térség országait gazdasági fejlettségük alapján.</p>	<p>információforrások használata, informatikai eszközök használata.</p> <p><i>Etika:</i> más kultúrák értékeinek tisztelete.</p>
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>Világgazdasági centrum-periféria, gyarmatosítás, posztindusztriális társadalom, technopolisz, hightech ágazat, K+F, duális gazdaság, demográfiai válság, feltörekvő ország, üdülősziget, adóparadicsom, ültetvény, farm, eladósodás, adósságválság, éhségövezet, OPEC.</p>
<p>Topográfiai ismeretek</p>	<p>Afrika:</p> <p>Szerkezeti egységek, tájak: Afrikai-árokrendszer, Afrikai-ősföld, Atlasz, Dél-afrikai-magasföld, Kanári-szigetek, Kelet-afrikai-magasföld, Kilimandzsáró (Kilimandzsáró-csoport), Kongó-medence, Líbiai-sivatag, Madagaszkár, Namib-sivatag, Szahara, Szudán, Teleki-vulkán; Száhel (öv);</p> <p>Vízrajz: Csád-tó, Gibraltári-szoros, Guineai-öböl, Kongó, Niger, Nílus, Szezei-csatorna, Tanganyika-tó, Viktória-tó, Vörös-tenger; Asszuáni-gát (asszuáni Nagy-gát);</p> <p>Országok: Algéria, Csád, Dél-afrikai Köztársaság, Egyiptom, Guinea, Kenya, Libéria, Líbia, Marokkó, Nigéria, Seychelle-szigetek, Tunézia;</p> <p>Városok: Abuja, Alexandria, Fokváros, Johannesburg, Kairó, Pretoria.</p> <p>Amerika:</p> <p>A földrész részei: Észak-Amerika, Közép-Amerika, Dél-Amerika, Latin-Amerika;</p> <p>Tájak: Alaszka, Amazonas-medence, Andok, Antillák, Appalache-hegység (Appalache), Atacama-sivatag, Bahama-szigetek, Brazil-felföld, Floridai-félsziget (Florida), Grönland, Guyanai-hegyvidék, Hawaii-szigetek, Kaliforniai-félsziget, Kanadai-ősföld, Kordillerák, Labrador-félsziget (Labrador), Mexikói-fennsík, Mississippi-alföld, Mt. Pelée, Mount St. Helens, Paraná-alföld, Popocatépetl, Préri, Sziklás-hegység, Szilícium-völgy;</p> <p>Vízrajz: Amazonas, Colorado, Karib (Antilla)-tenger, La Plata, Mexikói-öböl, Mississippi, Nagytavak (Erie-, Felső-, Huron-, Michigan-, Ontario-tó), Niagara-vízesés, Panama-csatorna, Paraná, Szt. Lőrinc-folyó;</p> <p>Országok: Amerikai Egyesült Államok, Argentína, Bolívia, Chile,</p>

Brazília, Dominikai Köztársaság (Dominika), Kanada, Kuba, Mexikó, Nicaragua, Panama, Venezuela;

Városok: Atlanta, Brazíliaváros, Buenos Aires, Caracas, Chicago, Dallas, Havanna, Houston, Los Angeles, Mexikóváros, Montréal, New Orleans, New York, Ottawa, Rio de Janeiro, San Francisco, São Paulo, Seattle, Washington.

Ausztrália és Óceánia:

Tájak: Ausztráliai-alföld, Nagy-Artézi-medence, Nagy-korallzátony, Nagy-Vízválasztó-hegység, Nyugat-auztráliai-ösföld, Új-Guinea;

Vízrajz: Murray;

Országok: Ausztrália, Új-Zéland;

Városok: Canberra, Melbourne, Perth, Sydney, Wellington.

Ázsia:

A földrész részei: Dél-Ázsia, Délkelet-Ázsia, Délnyugat-Ázsia, Észak-Ázsia, Kelet-Ázsia, Közép-Ázsia, Belső-Ázsia;

Tájak: Angara-ösföld, Arab-félsziget, Arab-ösföld, Bali, Csomolungma (Mt. Everest), Dekkán-fennsík (Dekkán-ösföld), Dél-kínai-hegyvidék (Kínai-ösföld), Fuji, Fülöp-szigetek, Góbi, Himalája, Hindusztáni-alföld, Hindusztáni-félsziget, Indokínai-félsziget, Indonéz-szigetvilág, Iráni-felföld, Japán-szigetek, Kaszpi-mélyföld, Kaukázus, Kínai-alföld, Kis-Ázsia, Koreai-félsziget, Közép-szibériai-fennsík, Krakatau, Kuznyecki-medence, Mezopotámia, Nyugat-szibériai-alföld, Pamír, Szibéria, Tajvan, Takla-Makán, Tibet, Tien-san, Turáni-alföld;

Vízrajz: Aral-tó, Bajkál-tó, Bering-szoros, Boszporusz, Brahmaputra, Eufrátesz, Holt-tenger, Indus, Jangce, Japán-tenger, Jeges-tenger, Jenyiszej, Gangesz, Kaszpi-tenger, Léna, Mekong, Ob, Perzsa-öböl (Arab-öböl), Sárga-folyó, Tigris;

Országok: Arab Emírségek, Dél-Korea (Koreai Köztársaság), Fülöp-szigetek, India, Indonézia, Irak, Irán, Izrael, Japán, Kazahsztán, Kína, Kuvait, Malajzia, Szaúd-Arábia, Thaiföld, Törökország;

Városok: Ankara, Bagdad, Bangkok, Bombay, Calcutta, Cseljabinszk, Haifa, Hongkong, Isztambul, Jakarta, Jekatyerinburg, Jeruzsálem, Kanton, Kobe, Krasnojarszk, Kyoto, Manila, Mekka, Novoszibirszk, Osaka, Peking, Rijád, Sanghaj, Szingapúr, Szöul, Teherán, Tel Aviv-Jaffa, Tokió, Újdelhi, Uszty-Ilimszk, Vlagyivosztk.

12. évfolyam

Tematikai egység/Fejlesztési cél	Magyarország természetföldrajza I.			Órakeret 15 óra
Az órakeret felhasználása	Új ismeretek	Gyakorlat	Ismétlés, mérés	Összes óraszám
	9	3	3	15
Előzetes tudás	Magyarország és a Kárpát-medence természetföldrajzi jellemzői. Magyarország társadalmi-gazdasági jellemzői, területi sajátosságainak vonásai, értékei és problémái.			
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A magyarsághoz, a hazához, a szűkebb és tágabb környezetükhöz való kötődés megerősítése hazánk természeti, társadalmi, kulturális és tudományos értékeinek megismertetésével. A kedvezőtlen népesedési folyamatok társadalmi, gazdasági következményeinek beláttatása. A kreatív, vállalkozó szemléletű gondolkodás megalapozása az egyén, a helyi és a regionális közösségek gazdaságfejlődésében betöltött szerepének, lehetőségeinek felismertetésével. Az érdeklődés felkeltése a szűkebb és tágabb környezetüket érintő társadalmi-gazdasági folyamatok, illetve fejlesztések, döntések megismerése iránt. A földrajzi ismeretek alkalmazási képességének kialakítása a hazai földrajzi térben; a hazánkkal, a Kárpát-medencével kapcsolatos társadalmi-gazdasági tartalmú információk, hírek értelmezése, a kritikai gondolkodás fejlesztése.			

Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>A Kárpát-medence természet-és társadalomföldrajzi sajátosságai: Igazolja a medence-jelleg érvényesülését a Kárpát-medencében. Tudja elhelyezni hazánkat a térképen, a földgömbön, Európában és a Kárpát-medencében. Jellemezze a Kárpát-medence nemzetiségi összetételét tematikus térképek és adatsorok segítségével. Ismertesse a magyarság elhelyezkedését a Kárpát-medencében és a világban.</p> <p>Magyarország természeti adottságai:</p> <p>Földtani adottságok: Magyarázza folyamatábra vagy táblázat segítségével a földtörténeti idők meghatározó jelentőségű geológiai eseményeit. Nevezze meg és mutassa meg térképen az egyes idők, időszakok főbb képződményeit. Sorolja fel hazánk legfontosabb felszínalkotó és hasznosítható kőzeteit. Ismertesse területi előfordulásukat, felhasználásuk lehetőségeit.</p> <p>Hazánk éghajlata: Mutassa be földrajzi helyzetünk éghajlati következményeit, a legfontosabb módosító tényezőket. Tudja</p>	<p>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: Magyarország történelme.</p> <p>Biológia-egészségtan: védett növények és állatok.</p> <p>Magyar nyelv és irodalom: hazai tájakról készült leírások.</p>

<p>jellemezni hazánk éghajlatát.</p> <p>Hazánk vízrajza: Értékelje felszíni vizeink gazdasági jelentőségét. Ismertesse a felszín alatti vizek hazai típusait, előfordulásait, hasznosítását. Magyarázza vizeink környezeti problémáit. Mondjon példákat a vízvédelem hazai lehetőségeire és megoldásaira. Tudja megnevezni kontúrtérképen hazánk legjelentősebb folyóit, tavait és jellemezze azokat.</p> <p>Hazánk élővilága és talajai: Mutassa be a természetes növénytakaró területi változásait, a legjelentősebb talajtípusok elhelyezkedését tematikus térképek segítségével.</p>	<p>Informatika: digitális információforrások használata, informatikai eszközök használata.</p> <p>Etika: kulturális érték, a hazánkban élő nemzetiségek kulturális értékeinek tisztelete.</p>
--	---

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Magyarország természetföldrajza II.			Órakeret 15 óra
	Az órakeret felhasználása	Új ismeretek	Gyakorlat	Ismétlés, mérés
9		3	3	15

Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>Hazánk nagytájainak eltérő természeti és társadalmi- gazdasági képe: Ismertesse térkép segítségével a nagytájakat és résztaujaikat, tudja ezeket kontúrtérképen megnevezni. Jellemezze a nagytájak felszínét, éghajlatát, vízrajzát, főbb talajtípusait, ásványkincseit és a természeti adottságok hatásait a mezőgazdaságra. Ismertesse a nagytájak természeti és kulturális értékeit, idegenforgalmi lehetőségeit és központjait. Mutassa meg térképen és nevezze meg kontúrtérképen a nagytájak főbb településeit. Kapcsolja hozzájuk a jellemző természeti erőforrásokat és gazdasági tevékenységeket.</p> <p>Alföld: Magyarázza a résztaujak eltérő természeti adottságainak szerepét az élelmiszergazdaságban. Ismertesse az Alföld szerepét a szénhidrogén-bányászatban. Mutassa be az Alföld jellemző településtípusait.</p> <p>A Kisalföld és a Nyugati-peremvidék (Alpokalja): Mutassa be az összefüggést a földrajzi fekvés, az infrastruktúra, a fogyasztópiac és a gazdaság fejlettsége között. Jellemezze a két táj fő ipari ágazatait, azok telepítő tényezőit.</p> <p>A Dunántúli-domb és hegyvidék: Bizonyítsa éghajlati tematikus térképekkel az óceáni és a mediterrán hatás érvényesülését.</p>	<p><i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Magyarország történelme.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> az épített környezet értékei.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> védett növények és állatok.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> hazai taujakról készült leírások.</p> <p><i>Informatika:</i> digitális</p>

<p>A Dunántúli-középhegység: Nevezze meg a nagytáj tagjait és azok kőzetanyagát. Ismertesse példák alapján a bányászat környezeti hatásait.</p> <p>Az Északi-középhegység: Tudja az Északi-középhegység tagjait elkülöníteni kialakulásuk és kőzetanyaguk szerint.</p>	<p>információforrások használata, informatikai eszközök használata.</p> <p><i>Etika:</i> kulturális érték, a hazánkban élő nemzetiségek kulturális értékeinek tisztelete.</p>
<p>Topográfiai ismeretek</p>	<p>Nagytájak: Alföld, Dunántúli-domb- és hegyvidék (Dunántúli-dombság), Dunántúli-középhegység (Dunántúli-középhegyvidék), Északi-középhegység, Kisalföld, Nyugat-magyarországi-peremvidék (Nyugati-peremvidék);</p> <p>Egyéb tájak: Aggteleki-karszt, Alpokalja, Badacsony, Bakony, Balaton-felvidék, Baradla-barlang, Baranyai-dombság, Bodrogsík, Borsodi-medence, Börzsöny, Budai-hegység, Bükk, Bükk-fennsík, Csepel-sziget, Cserhát, Cserhát, Dráva menti síkság (Dráva-mellék), Duna–Tisza köze, Dunakanyar, Dunántúl, Dunazug-hegység, Gerecse, Győri-medence, Hajdúság, Hegyalja, Hortobágy, Írott-kő, Jászság, Kékes, Kiskunság, Körös–Maros köze, Kőszegi-hegység, Marcal-medence, Mátra, Mecsek, Mezőföld, Mohácsi-sziget, Móri-árok, Nagykunság, Nógrádi-medence, Nyírség, Órség, Pesti-síkság, Pilis, Somogyi-dombság, Soproni-hegység, Szigetköz, Szekszárdi-dombság, Szentendrei-sziget, Tapolcai-medence, Tihanyi-félsziget, Tiszántúl, Tokaj–Eperjesi-hegység, Tolnai-dombság, Velencei-hegység, Vértes, Villányi-hegység, Visegrádi-hegység, Zalai-dombság, Zempléni-hegység;</p> <p>Vízrajz: Balaton, Bodrog, Dráva, Duna, Fertő, Hernád, Hévízi-tó, Ipoly, Kis-Balaton, Körös, Maros, Mura, Rába, Sajó, Sió, Szamos, Száva, szegedi Fehér-tó, Szelidi-tó, Tisza, Tisza-tó, Velencei-tó, Zagyva, Zala;</p>

Tematikai egység/Fejlesztési cél	Magyarország társadalomföldrajza I.			Órakeret 15 óra
Az órakeret felhasználása	Új ismeretek	Gyakorlat	Ismétlés, mérés	Összes óraszám
	9	3	3	15
Előzetes tudás	Magyarország és a Kárpát-medence természetföldrajzi jellemzői. Magyarország társadalmi-gazdasági jellemzői, területi sajátosságainak vonásai, értékei és problémái.			
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A magyarsághoz, a hazához, a szűkebb és tágabb környezetükhöz való kötődés megerősítése hazánk természeti, társadalmi, kulturális és tudományos értékeinek megismertetésével. A kedvezőtlen népesedési			

	<p>folyamatok társadalmi, gazdasági következményeinek beláttatása. A kreatív, vállalkozó szemléletű gondolkodás megalapozása az egyén, a helyi és a regionális közösségek gazdaságfejlődésében betöltött szerepének, lehetőségeinek felismertetésével. Az érdeklődés felkeltése a szűkebb és tágabb környezetüket érintő társadalmi-gazdasági folyamatok, illetve fejlesztések, döntések megismerése iránt. A földrajzi ismeretek alkalmazási képességének kialakítása a hazai földrajzi térben; a hazánkkal, a Kárpát-medencével kapcsolatos társadalmi-gazdasági tartalmú információk, hírek értelmezése, a kritikai gondolkodás fejlesztése.</p>
--	---

Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>Népesség- és településföldrajzi jellemzők: Ismertesse hazánk fő népesedési folyamatait és azok társadalmi-gazdasági következményeit. Értelmezze hazánk korfáját. Olvassa le diagramokról, adatsorokról és elemezze a népességszám, a természetes szaporulat alakulását.</p> <p>Nevezzen meg magas és alacsony népsűrűségű területeket, indokolja a különbségeket. Tudja, hogy mely nemzetiségek és hol élnek hazánkban. Mutassa be a hazai foglalkozási szerkezetet, átalakulását, magyarázza az okait. Mutassa be hazánk településföldrajzi jellemzőit térképek, képek, adatsorok, ábrák alapján.</p> <p>Nemzetgazdaságunk: Ismertesse a magyar nemzetgazdaság jellemző vonásait, területi és szerkezeti átrendeződését ábrák, statisztikai adatsorok, tematikus térképek segítségével. Alkalmazza az országok gazdaságának összehasonlítására szolgáló mutatókat a magyar gazdaság európai és a világgazdaságban elfoglalt helyének bemutatására. Olvassa le tematikus térképekről a GDP regionális adatait, és magyarázza az eltéréseit.</p>	<p>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: Magyarország történelme.</p> <p>Vizuális kultúra: az épített környezet értékei.</p> <p>Biológia-egészségtan: védett növények és állatok.</p> <p>Magyar nyelv és irodalom: hazai tájakról készült leírások.</p> <p>Informatika: digitális információforrások használata, informatikai eszközök használata.</p> <p>Etika: kulturális érték, a hazánkban élő nemzetiségek kulturális értékeinek tisztelete.</p>

Tematikai egység/Fejlesztési cél	Magyarország társadalomföldrajza II.			Órakeret 14 óra
Az órakeret felhasználása	Új ismeretek	Gyakorlat	Ismétlés, mérés	Összes óraszám
	9	2	3	14

Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>A gazdaság ágazatai, ágai: Értékelje hazánk természeti erőforrásait és azok szerepét a nemzetgazdaságban. Tudjon adatsorok, ábrák segítségével tényeket, folyamatokat, összefüggéseket megállapítani az egyes ágak, ágazatok helyzetéről, a nemzetgazdaságban elfoglalt szerepéről.</p> <p>Mutassa be az ipar szerkezeti átalakulásának folyamatát, a húzóágazatok szerepét. Ismertesse az ipar területi elrendeződését, főbb telephelyeit, elemezzen a témához kapcsolódó tematikus térképeket. Bizonyítsa éghajlati és talajadottságaink szerepét a művelési ágak megoszlásában, főbb terményeink előállításának területi elhelyezkedésében. Nevezze meg a történelmi borvidékeket térkép alapján.</p> <p>Mutassa be tematikus térképek segítségével az infrastruktúra és a településhálózat kapcsolatát. Értékelje hazánk közlekedésföldrajzi helyzetét.</p> <p>Mutassa be és helyezze el a térképen a fontosabb idegenforgalmi körzeteket, tájegységeket, ismertesse azok értékeit. Soroljon fel a világörökség részeként számon tartott hazai értékeket.</p> <p>Ismertesse a külkereskedelem szerepét hazánk gazdaságában. Mutassa be ábrák, adatsorok alapján a külkereskedelem áruösszetételét. Nevezze meg főbb kereskedelmi partnereinket.</p> <p>Ismertesse hazánk integrációs törekvéseit, ennek okait.</p>	<p>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: Magyarország történelme.</p> <p>Vizuális kultúra: az épített környezet értékei.</p> <p>Biológia-egészségtan: védett növények és állatok.</p> <p>Magyar nyelv és irodalom: hazai tájakról készült leírások.</p> <p>Informatika: digitális információforrások használata, informatikai eszközök használata.</p> <p>Etika: kulturális érték, a hazánkban élő nemzetiségek kulturális értékeinek tisztelete.</p>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Természeti és társadalmi erőforrások, gazdasági rendszerváltozás, eladósodás, működőtőke-befektetés, területi fejlettségkülönbség, tranzitforgalom, gazdasági szerkezetváltás, húzóágazat, idegenforgalom, személygépkocsi-gyártás, vegyipar, ipari park, hungarikum, nyitott gazdaság, eurorégió.
Topográfiai ismeretek	Települések: Ajka, Algyő, Baja, Balassagyarmat, Balatonfüred, Berente, Békéscsaba, Budapest, Bük, Cegléd, Debrecen, Dorog, Dunaújváros,

Eger, Esztergom, Gyöngyös, Győr, Gyula, Hajdúszoboszló, Harkány, Hatvan, Hegyeshalom, Hévíz, Hódmezővásárhely, Hollókő, Jászberény, Kalocsa, Kaposvár, Kazincbarcika, Kecskemét, Keszthely, Komárom, Kőszeg, Komló, Lábatlan, Makó, Miskolc, Mohács, Mosonmagyaróvár, Nagykanizsa, Nyíregyháza, Orosháza, Ózd, Paks, Pannonhalma, Pápa, Pécs, Salgótarján, Sárospatak, Siófok, Sopron, Százhalombatta, Szeged, Székesfehérvár, Szekszárd, Szentendre, Szentgotthárd, Szolnok, Szombathely, Tata, Tatabánya, Tihany, Tiszaújváros, Vác, Várpalota, Veszprém, Visegrád, Visonta, Záhony, Zalaegerszeg, Zalakaros;

Nemzeti parkok, világörökségek: Aggteleki Nemzeti Park, Balaton-felvidéki Nemzeti Park, Bükk Nemzeti Park, Duna–Dráva Nemzeti Park, Duna–Ipoly Nemzeti Park, Fertő–Hanság Nemzeti Park, Hortobágyi Nemzeti Park, Kiskunsági Nemzeti Park, Körös–Maros Nemzeti Park, Órségi Nemzeti Park; Aggteleki- és Szlovák-karsztvidék, Budapest Andrassy út a Millenniumi földalattal, Budapest Várnegyed és a pesti Duna-part, Fertő tó, Hollókő, Hortobágy, Pannonhalmi apátság, Pécsi ókeresztény sírkamrák, Tokaj-Hegyalja borvidéke;

Megyék: Baranya megye, Bács-Kiskun megye, Békés megye, Borsod-Abaúj-Zemplén megye, Csongrád megye, Fejér megye, Győr-Moson-Sopron megye, Hajdú-Bihar megye, Heves megye, Jász-Nagykun-Szolnok megye, Komárom-Esztergom megye, Nógrád megye, Pest megye, Somogy megye, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, Tolna megye, Vas megye, Veszprém megye, Zala megye;

Régiók: Dél-Alföld régió, Dél-Dunántúl régió, Észak-Alföld régió, Észak-Magyarország régió, Közép-Dunántúl régió, Közép-Magyarország régió, Nyugat-Dunántúl régió; Budapesti agglomeráció.

A FEJLESZTÉS VÁRT EREDMÉNYEI A 11-12 ÉVFOLYAM VÉGÉN

A tanulók képesek legyenek a földrajz középszintű érettségi vizsga letételére.

A tanulók legyenek képesek a különböző szempontból elsajátított földrajzi (általános és leíró természet-, illetve társadalom-, valamint gazdaságföldrajzi) ismereteik szintetizálására. Rendelkezzenek valós képzetekkel a környezeti elemek méreteiről, a számszerűen kifejezhető adatok és az időbeli változások nagyságrendjéről.

Legyenek képesek a térkép információforrásként történő használatára, a leolvasott adatok értelmezésére. Ismerjék fel a Világegyetem és a Naprendszer felépítésében, a bolygók mozgásában megnyilvánuló törvényszerűségeket.

Tudjanak tájékozódni a földtörténeti időben, ismerjék a kontinenseket felépítő nagyszerkezeti egységek kialakulásának időbeli rendjét, földrajzi elhelyezkedését.

Legyenek képesek megadott szempontok alapján bemutatni az egyes geoszférák sajátosságait, jellemző folyamatait és azok összefüggéseit. Lássák be, hogy az egyes geoszférákat ért környezeti károk hatása más szférákra is kiterjedhet.

Legyenek képesek a földrajzi övezetesség kialakulásában megnyilvánuló összefüggések és törvényszerűségek értelmezésére.

Legyenek képesek alapvető összefüggések és törvényszerűségek felismerésére és megfogalmazására az egész Földre jellemző társadalmi-gazdasági folyamatokkal kapcsolatosan.

Tudják elhelyezni az egyes országokat, országcsoportokat és integrációkat a világ társadalmi-gazdasági folyamataiban, tudják értelmezni a világgazdaságban betöltött szerepüket.

Legyenek képesek összevetni és értékelni az egyes térségek, illetve országok eltérő társadalmi-gazdasági adottságait és az adottságok jelentőségének időbeli változásait.

Ismerjék a globalizáció gazdasági és társadalmi hatását, értelmezzék ellentmondásait.

Ismerjék a monetáris világ jellemző folyamatait, azok társadalmi-gazdasági hatásait.

Ismerjék hazánk társadalmi-gazdasági fejlődésének jellemzőit, a gazdasági fejlettség területi különbségeit és ennek okait.

Példákkal támasszák alá Európai Unió egészére kiterjedő, illetve a környezető országokkal kialakult regionális együttműködések szerepét

Tudják elhelyezni hazánkat a világgazdaság folyamataiban.

Tudják példákkal bizonyítani a társadalmi-gazdasági folyamatok környezetkárosító hatását, a lokális problémák globális következmények elvének érvényesülését. Ismerjék az egész Földünket érintő globális társadalmi és gazdasági problémákat.

Tudjanak érvelni a fenntarthatóságot szem előtt tartó gazdaság, illetve gazdálkodás fontossága mellett.

Ismerjék az egyén szerepét és lehetőségeit a környezeti problémák mérséklésben, nevezzék meg konkrét példáit.

Legyenek képesek természet-, illetve társadalom- és gazdaságföldrajzi megfigyelések elvégzésére, a tapasztalatok rögzítésére és összegzésére.

Legyenek képesek különböző nyomtatott és elektronikus információhordozókból földrajzi tartalmú információk gyűjtésére és feldolgozására, az információk összegzésére, a lényeges elemek kiemelésére. Ennek során alkalmazzák digitális ismereteiket.

Legyenek képesek véleményüket a földrajzi gondolkodásnak megfelelően megfogalmazni, logikusan érvelni.

Tudják alkalmazni ismereteiket földrajzi tartalmú problémák megoldása során a mindennapi életben.

Tudják földrajzi ismereteiket felhasználni különböző döntéshelyzetekben.

Legyenek képesek a társakkal való együttműködésre a földrajzi-környezeti tartalmú feladatok megoldásakor.

Alakuljon ki bennük az igény arra, hogy későbbi életük folyamán önállóan gyarapítsák tovább földrajzi ismereteiket.

Legyenek képesek topográfiai tudásuk alkalmazására más tantárgyak tanulása során, illetve a mindennapi életben.

Ismereteik alapján biztonsággal tájékozódjanak a földrajzi térben, illetve az azt megjelenítő különböző térképeken. Ismerjék a tananyagban meghatározott topográfiai fogalmakhoz kapcsolódó tartalmakat.

MELLÉKLETEK

AZ ÉRETTSÉGI VIZSGAKÖVETELMÉNYEKHEZ KAPCSOLÓDÓ ÁLTALÁNOS ÉS EGYEDI FOGALMAK

TÉMAKÖR	VIZSGASZINT	
	Középszint	Emelt szint
1. Térképészet a térképi ábrázolás	<u>Általános fogalmak:</u> térképvázlat, térkép, földgömb, vetület, méretarány, vonalas aránymérték, topográfiai-, földrajzi-, tematikus térkép, atlasz, kis-, közepes- és nagy méretarányú térkép, szintvonalas-, színfokozatos-, árnyékolásos domborzat- ábrázolás	sík-, henger-, kúpvetület, területtartó és szögtartó vetület, síkráajz, domborzatráajz, névráajz, domborzati alapelemek, lejtőszög,
tevékenységek a térképen és a térképpel	tényleges és viszonylagos földrajzi fekvés, tengerszint feletti magasság, magassági szám, abszolút és relatív magasság, látóhatár (horizont), keresztmetszet, tömbszelvény, földrajzi fokhálózat, szélességi és hosszúsági kör (délkör, meridián), helymeghatározás, távolságmérés és meghatározás, északi-, déli-, keleti-, nyugati félgömb, jelkulcs, kilométer-hálózat, keresőhálózat, tájolás, fő- és mellékvilágtáj, csillagászati és földrajzi északi irány	álláspont-meghatározás, területszámítás, metszetszerkesztés, mágneses deklináció
az űrtérképezés	űrszonda, távérzékelés, hamisszínes felvétel, légi- és műholdfelvétel	űrkutatás, felbontó-képesség
Az 1. témakörhöz tartozó egyedi fogalmak	Egyenlítő, Ráktérítő, Baktérítő, Északi sarkkör, Déli sarkkör, Északi-sark, Déli-sark, Greenwich, kezdő hosszúsági kör	Landsat, Spot műholdak, Eumetsat
2. Kozmikus	<u>Általános fogalmak:</u> kozmosz környezet,	földközéppontú (geocentrikus)

környezetünk a Naprendszer kialakulása, felépítése, helye a Világegyetemben	fényév, csillagászati egység (CSE), csillag, bolygó, kőzetbolygó (Föld-típusú), gázbolygó (Jupiter-típusú), a bolygók mozgástörvényei, gyűrűrendszer, hold, üstökös, meteor, meteorit, bolygóközi anyag	és napközéppontú (heliocentrikus) világkép, galaxis, extragalaxis, kisbolygó
a Nap és kísérői	a Nap gömbhéjai, napkitörés, napszél, napfolt, sarki fény, nap- és holdfogyatkozás, holdfázisok	plazma, termonukleáris folyamat, fotoszféra, kromoszféra, holdtenger, kráter, csillagkép, csillagrendszer
a Föld és mozgásai	földalak (geoid), tengely körüli forgás, Nap körüli keringés, látszólagos és valós mozgás, év, nap, napszakok, napi és évi időszámítás, naptári év, szökőév, helyi idő, zónaidő, időzóna, tengelyferdeség, tavaszi és őszi napéjegyenlőség, nyári és téli napforduló, csillagászati évszakok	forgási ellipszoid, zenit, ekliptika, közép napidő, napév, világidő, delelési magasság, dátumválasztó vonal
Az 2. témakörhöz tartozó egyedi fogalmak	Világegyetem, Tejútrendszer, Naprendszer, Nap, Hold, Merkúr, Vénusz, Mars, Föld, Jupiter, Szaturnusz, Uránusz, Neptunusz, Plútó, Sarkcsillag, Nagy-Göncöl	Ptolemaiosz, Kopernikusz, G. Bruno, Galilei, Kepler, Newton, J. Gagarin, N. Amstrong, E. Aldrin, Galaktika (Galaxis), Juliánus-naptár, Gergely-naptár, Androméda-köd
3.1. A kőzetburok földtörténet	<u>Általános fogalmak:</u> földtan (geológia), ásványtan, kőzettan, a földtörténet időegységei: idő, időszak, kor, ősz-, ó-, közép- és újidő, ősmaradvány, ősléggkör, ősóceán, ózon, ősmasszívum, kaledóniai-, variszkuszi-, eurázsiai-, pacifikus hegységképződés, harmad és negyedidőszak, jégkor (pleisztocén), jelenkor (holocén)	viszonylagos (relatív) és tényleges (abszolút) kormeghatározás, vezérkövület, paleomágnesesség, őskontinens, kambrium, ordovícium, szilur, devon, karbon, perm, triász, júra, kréta, eocén, oligocén, miocén, pliocén, glaciális, interglaciális, biológiai evolúció
geoszférák	gömbhéj, kőzetburok (litoszféra), vízburok	

	(hidroszféra), levegőburok (atmoszféra), bioszféra, talajburok, belső hő, geotermikus grádiens, földmágnesség, földkéreg, földköpeny, külső és belső mag, asztenoszféra (lágyköpeny)	
lemeztektonika	magma, magmaáramlás, óceáni és szárazföldi kőzetlemez, óceáni hátság, mélytengeri árok, mélytengeri síkság, hasadékvölgy, kontinensvándorlás, alábukás, beolvadás, távolodó-, közeledő (ütköző)-, elcsúszó lemezmozgás, érc, mélységi magmatizmus, felszíni vulkánosság, láva, vulkáni hamu, párnaláva, pajzsvulkán, rétegvulkán, kürtő, kráter, robbanásos vulkán, vulkáni szigetív, vulkáni utóműködés, gejzír, földrengés, szeizmográf, rengésfészek (epicentrum), rengésközpont (hipocentrum), utórengés	térrövidülés, nehéz-, színes- és nemesfémérc, bázisos-, savanyú- és semleges vulkáni kőzet, telér, bazaltfennsík, kráter- és kaldérakúpos tűzhányó, forrópontos vulkán, fumarola, szolfatára, mofetta, savanyúvíz, földrengéshullám, tengerrengés
kőzetek, ásványok	a hegységképződés típusai: (két kontinentális-, két óceáni-, óceáni és szárazföldi lemez ütközésével); hegységrendszer, szerkezeti mozgások, gyűrődés, redő, vetődés, vetősík, törésvonal, rög, sasbérc, árok, lépcsővidék, medence, ásvány, kőzet, kristály, mélységi magmás kőzet, vulkáni kiömlési kőzet, vulkáni törmelékes kőzet; törmelékes-, vegyi-, szerves üledékes kőzet; átalakult kőzet, kvarc, kősó, mészkő, homok, homokkő, lösz, kőszénfajták, kőolaj, földgáz, agyag, bauxit, vasérc, gránit, andezit,	geoszinklinális, hegységképződési szakaszok (üledékfelhalmozódás, tektogenezis, orogenezis), redőboltozat, redőteknő, álló-, ferde-, fekvő- és áttolt redő kőzetanyag-körforgás, üledékes érc, ásványi nyersanyag

	bazalt, riolit, tufák, márvány, palás kőzetek	
nagyszerkezeti egységek	ősföld (ősmasszívum), fedett és fedetlen ősmasszívum, táblás vidék, röghegység, gyűrthegység, vulkanikus hegység, süllyedékterület, óceáni medence, óceáni hátság, mélytengeri árok, feltöltött és lepusztult síkság	töréses gyűrthegység
felszínformálódás	aprózódás, mállás, szállítás, lepusztulás, felhalmozás, külső és belső erők, felszínformák: mélyföld, alföld, fennsík, dombság; közép- és magashegység; lánchegység; hátság, völgy, hágó, szoros, medence; tanúhegy	kémiai és biológiai mállás, lejtős tömegmozgás (csuszamlás, suvadás, omlás), talajfolyás, löszforma
A 3.1. témakörhöz tartozó egyedi fogalmak	Eurázsiai-, Pacifikus-, Variszkuszi-, Kaledóniai-hegységrendszer	Wegener, Pangea, Laurázsia, Gondwana
3.2. A levegőburok szerkezete	<u>Általános fogalmak:</u> légkör, alsó-, középső-, felső légkör, troposzféra, sztratoszféra, ózonréteg, állandó-, változó-, erősen változó gázok, vendéganyagok	öslégkör, mai légkör, termoszféra, ionoszféra, exoszféra, tropo-, sztrato- és mezopauza,
felmelegedés	besugárzás, visszaverődés, hőelnyelődés, kisugárzás, üvegházhatás, fényvisszaverő-képesség (albedo), felmelegedés és lehűlés, módosító tényezők, a hőmérséklet napi és évi járása, napi-, havi-, évi középhőmérséklet, napi hőingás, évi közepes hőingás, abszolút hőingás, izoterma	fordított hőrétegződés (hőmérsékleti inverzió), napfénytartam, tenyészidőszak, hőösszeg, lejtőkiettség, napállandó
a levegő mozgása	légnnyomás, szél, eltérítő erő, izobár, mérsékelt övezeti ciklon és anticiklon, hideg- és melegfront, frontátvonulás, frontátvonulás, homokfodor, szélbarázda,	okklúziós front, trópusi ciklon (hurrikán, tájfun, orkán), tornádó, helyi szelek (parti szél, hegy-völgyi szél), főn, defláció, szélmarás, barkán,

	homokbucka (dűne), kőgomba, szélrendszer, passzát, nyugatias szelek, sarki szelek, általános légköri körzés, hőmérsékleti (termikus) egyenlítő, monszun szélrendszer, forró- és mérsékelt övezeti monszun	deflációs tanúhegy, futóáramlás
csapadékképződés	tényleges és viszonylagos vízgőztartalom, harmatpont, telítettség, túltelítettség, kicsapódás, felhőképződés, csapadékképződés, felhő, köd, hulló csapadékfajták, talajmenti csapadékfajták, csapadéktérkép, aszály	fátyol (cirrus)-, réteg (stratus)-, gomoly (cumulus)-, esőfelhő kondenzációs mag, áramlási és sugárzási köd izohiéta, felszíni leöblítés, vonalas erózió, mikroklíma
időjárás és éghajlat	idő, időjárás, éghajlat, meteorológia, éghajlattan; időjárás térkép	
	időjárás és éghajlati elem: napsugárzás, hőmérséklet, légnomás, szél, csapadék, éghajlatválasztó hegység, globális felmelegedés, ózonréteg-eltérnyodás, éghajlatváltozás, légszennyező anyagok, savas eső	emisszió, transzmisszió, imisszió, szmog, savas ülepedés
A 3.2 témakörhöz tartozó egyedi fogalmak	„fagyosszentek”, „Medárd- nap”, „vénasszonyok nyara”	Coriolis-erő, Azori-, Szibériai- anticiklon
3.3. A vízburok világtenger	Általános fogalmak: hidrológia, vízburok (hidroszféra), vízháztartás, vízkörforgás, világtenger, óceán, tenger, tengerszoros, öböl, szárazföldi talapzat (self), fajhó, sótartalom, hűtő-fűtő hatás, hullámozás, hideg és meleg tengeráramlás, tengerjárás, apály, dagály, deltatorokolat, tölcsértorokolat, épülő part, turzás, lagúna, pusztuló part, tagolt- és tagolatlan part	beltenger, peremtenger, földközi tenger, kontinentális lejtő, pozitív és negatív hőmérsékleti anomália, tengeri vízkörzés, szökőár, vakár, vihardagály, abrázió, hullámmorajlás, hullámtörés
tavak	állóvíz, tó, fertő, mocsár, láp, kimélyített és elgátolt	tengerszem, maradvány-, dolina- , polje-, kráter-, kaldérató, eutrofizáció

	tómedence, jégvájta-, gleccser-, morotva-, szélvájta-, moréna által elgátolt-, tektonikus eredetű-, mesterséges tó, feltöltődés	
folyóvizek	vízgyűjtő terület, vízvásztó, fő- és mellékfolyó, lefolyásos és lefolyástalan terület, vízállás, vízhozam, vízjárás, árvíz, a folyó munkavégző képesége, feltöltődő (alsó)-, oldalazó (közép)-, bevágódó (felső)	sodorvonal, folyóterasz, jövevényfolyó, időszakos folyó,
	szakaszjelleg, hordalék, hordalékkúp, zátony, sziget, V-keresztmetszetű völgy	szoros, szurdok, kanyon
felszín alatti vizek	felszín alatti víz, talajnedvesség, talajvíz, rétegvíz, résvíz, belvíz, artézi víz, ásványvíz, hévíz, gyógyvíz, karsztvíz, forrás, karsztformák: víznyelő, dolina (töbör), polje, karrmező, cseppkő, barlang, barlangi patak, karsztforrás	
vízgazdálkodás	folyószabályozás, mederkotrás, árvízvédelmi gát, ártér, ármentesített terület, víztározó, vízlépcső, belvízvédelem, ivóvíz, ipari víz, vízforgatás, csápos kút, artézi kút, vízenergia, öntözés, szennyvíztisztítás, vízszennyező források, vízvédelem, belvízi- és tengerhajózás, halászat, tengeri erőforrások	közműöllő, nitrátosodás, mechanikai-, biológiai- és kémiai szennyvíztisztítás, vízkészlet
jég és munkája	hóhatár, belföldi jégtakaró, magashegységi jég, gleccser, lavina, gleccserpatak, U- alakú völgy, jégcsiszolta felszín, morénasánc, morénasíkság, tóhátság, fjord	jégeképződés, firn (csonthó), kárfulke, vásott szikla, ősfolyamvölgy, vándorkő
A 3.3. témakörhöz tartozó egyedi fogalmak	Golf-, Észak-atlanti-, Labrador-, Humboldt-, Oja- shio-, Kuro-shio-áramlás	

3.4. A talaj	talaj, humusz, talajképződés, talajpusztulás, talajlevegő, trópusi vörösföldek, mezőségi-, barna erdő-, szürke erdő (podzol)-talaj, szikes talajok, talajerózió, talajvédelem	anyakőzet, talajsintek: A-, B-, C-szint, zonális és azonális talaj, tundratalaj, laterit, terra rossa, sivatagi talajok, láptalaj, réttalaj, rendzina, váztalajok, szikesedés
A 3.4. témakörhöz tartozó egyedi fogalmak		Dokucsajev
4. A földrajzi övezetesség	<p><u>Általános fogalmak</u> éghajlat, övezetesség, szoláris és valós éghajlati övezet, természetföldrajzi övezetesség, vízszintes és függőleges természetföldrajzi övezetesség, övezet, öv, vidék, terület; forró övezet, mérsékelt övezet, hideg övezet; egyenlítői öv, átmeneti öv, térítői öv, egyenlítői éghajlat, szavanna éghajlat, trópusi sivatagi éghajlat, monszun vidék, forró övezeti monszun éghajlat; meleg-mérsékelt öv, monszun terület, mérsékelt övezeti monszun éghajlat, mediterrán terület, mediterrán éghajlat, valódi mérsékelt öv, óceáni terület, óceáni éghajlat, mérsékelt szárazföldi terület, nedves-kontinentális éghajlat, szárazföldi terület, száraz-kontinentális éghajlat, szélsőségesen szárazföldi terület, mérsékelt övezeti sivatagi éghajlat, hideg-mérsékelt öv, tajga éghajlat; sarkkörüi öv, sarkvidéki öv, tundra éghajlat, állandóan fagyos éghajlat; esőerdő (trópusi esőerdő),</p>	galériaerdő, erdős-, cserjés-, füves szavanna, nedves és száraz szavanna, macchia, tőzegmohaláp, pampa, préri, sztyep, fahatár

	szavanna, monszunerdő (dzsungel), keménylombú erdő, babérlombú erdő, lomboserdő, tajga, tundra, erdős és füves puszta, erdőhatár, havasi legelő, sziklahavas, „örök fagy”	
--	---	--

Megjegyzés: Az övezetek, övek környezeti problémáival kapcsolatos fogalmak a globális válságproblémáknál jelennek meg.

5. Néesség- és településföldrajz	<u>Általános fogalmak</u>	
néességföldrajz	néességföldrajz, demográfia, néességrobbanás, természetes szaporulat, néességfogyás, előregedő és fiatalodó társadalom, népesedési szakasz, korfa, kor- és foglalkozási szerkezet, születéskor várható átlagos élettartam, analfabétizmus, emberfajta, europid-, negrid-, mongolid-, ausztraliid emberfajta, akklimatizáció, nyelvcsalád, világnyelv, világvallás, népsűrűség, néességkoncentráció, belső vándorlás	nagyrasz, alrasz, keveréknépek, öslakos (bennszülött), természeti vallás, indoeurópai-, uráli nyelvcsalád, nemzet, nemzetiség, etnikum, egy- és többnemzetiségű állam, nemzeti azonosságtudat (identitás), keresztény, mohamedán, hindu, buddhista vallás, nemzetközi- és interkontinentális vándorlás, ingázás, vendégmunkás, menekült, bevándorló, illegális munkavállalás
településföldrajz	település, infrastruktúra, szórványtelepülés, csoportos település, tanya, farm, falu, város, apró és óriásfalu, szabálytalan alaprajzú (halmaz)-, úti-, szabályos alaprajzú falu, településhalmaz (agglomeráció), városodás, városiasodás, urbanizáció, bolygóváros, alvóváros, központi szerepkör, belső munkahelyöv (city),	bokor-, sor-, szórt tanya, ellenvárosodás, elővárosodás, kertváros, sokközpontú agglomeráció, körgyűrűs-övezetes

	belső lakóhelyöv, külső munkahelyöv, külső lakóöv, urbanizációs ártalmak, nyomornegyed	városszerkezet, slum, gettó, óriásváros (megalopolisz), mezőváros, vásárváros, városklíma
<p>6. A világ változó társadalmi-gazdasági képe</p> <p>világgazdaság</p>	<p><u>Általános fogalmak</u> termelés, fogyasztás, termelőerő, természeti erőforrás, humán erőforrás, természeti környezet, társadalmi környezet, földrajzi környezet, gazdasági ágazat (szektor), primer-, szekunder-, terciér és kvaterner szektor, aktív kereső, eltartott, munkanélküli, foglalkozási átrétegződés, gazdasági fejlettség, termelékenység, gazdasági növekedés, bruttó hazai termék (GDP), bruttó nemzeti termék (GNP), alacsony, közepes és magas jövedelmű ország, fejlett és fejlődő ország, életszínvonal, világgazdaság, nemzetgazdaság, önellátó gazdaság, piacgazdaság, gazdasági rendszerváltás, közösségi-, állami és magántulajdon, privatizáció, piac, ár, árrendszer, kínálat, kereslet, nyereség (profit), piaci verseny, versenyképesség, társadalmi egyenlőtlenség, szociális háló, nemzetközi munkamegosztás, szakosodás (specializáció), globalizáció, világpiac, globális világgazdaság, világgazdasági korszakváltás, multi- (transz-) nemzeti vállalat, túltermelési válság,</p>	<p>K+F tevékenység,</p> <p>extenzív és intenzív gazdasági növekedés,</p> <p>életminőség,</p> <p>tervutasításos gazdaság, direkt és indirekt gazdasági irányítás,</p> <p>gazdasági liberalizmus,</p> <p>egyéni és társas vállalkozás,</p> <p>konjunktúra, dekonjunktúra, recesszió,</p> <p>globalizálódás,</p> <p>vertikális vállalati és területi integráció,</p> <p>anya- és leányvállalat,</p> <p>innováció,</p>

	tudományos-technikai forradalom, tömegáru-termelés, monopolkapitalizmus,	
	fogyasztói társadalom, jóléti állam, kőolajár-robbanás, ipari (indusztriális) társadalom, ipar utáni (poszt-indusztriális) társadalom, információs társadalom (gazdaság), árucserre, nemzetközi kereskedelem, szabadkereskedelem, vám, vámunió, támogatás (szubvenció), kvóta, bel- és külkereskedelem, külkereskedelmi nyitottság, pozitív és negatív külkereskedelmi mérleg, kereskedelmi áruszerkezet, kereskedelmi társulás, integráció, szabad kereskedelmi övezet, közös piac, gazdasági unió, regionális gazdasági integráció, eurorégió, egységes belső piac, áru- és szolgáltatásKERESKEDELEM, regionális politika, felvevőpiac, húzóágazat, szerkezetváltás, válságágazat, kooperáció	cserearányromlás, deficit (mérleghiány), protekcionizmus, árudömping, embargó, barter, kedvezményes (preferenciális) övezet, politikai unió
mezőgazdaság	mezőgazdaság, növénytermesztés, állattenyésztés, erdő-, hal- és vadgazdálkodás, élelmiszergazdaság, agrárgazdaság, agrárország, agrotechnika, külterjes (extenzív) és belterjes (intenzív) gazdálkodás, teraszos művelés, hagyományos mezőgazdaság, égető-talajváltó gazdálkodás, kapás földművelés, ugarolás, ültetvényes gazdálkodás, monokultúra, öntözéses	tenyészidőszak, hőösszeg, birtokkoncentráció, részesbérleti rendszer, idénymunkás, latifundium,

	gazdálkodás, árasztás, oázisgazdálkodás, száraz művelés, nomád pásztorkodás, vándorló állattenyésztés, istállózó állattenyésztés, vegyes mezőgazdaság, szakosodott mezőgazdaság, övezetes növénytermesztés, kisparaszti gazdaság,	duális szerkezetű mezőgazdaság, kollektivizálás, állami gazdaság, termelő szövetkezet, értékesítési szövetkezet, háztáji gazdaság, iparszerű mezőgazdaság,
	szövetkezeti gazdálkodás, farmgazdaság, városellátó övezet, szántó, kert, gyümölcsös, rét és legelő, nádas, erdő, termőkörzet, történelmi borvidék, közös agrárpolitika, mennyiségi korlátozás, élelmiszer túltermelés	„zöld forradalom”, Lefölözés
energiagazdaság	energiagazdaság, energiahordozó, elsődleges és másodlagos energiaforrás, megújuló és fogyó energiahordozó, alternatív energiaforrás, energiaszerkezet, energia-újrahasznosítás	energiahatékonyság
ipar	gyáripar, ipari forradalom, iparosodás, kitermelő-, alapanyaggyártó- és -feldolgozó ipar; kézműipar, nehézipar, könnyűipar, élelmiszeripar, kulcsiparág, csúcstechnológia, elektronika, elektrotechnika, mikroelektronika, biotechnológia, környezetvédelmi ipar, ipari telepítő tényezők, iparvidék, hagyományos iparvidék	technológiai és ipari park, technopolisz, beszállító, összeszerelő szerepkör, agyelszívás („braindrain”), exportösztönző iparpolitika
infrastruktúra és szolgáltatás	közlekedés, személyszállítás, áruszállítás, hagyományos és kombinált szállítási-közlekedési mód,	

	<p>közlekedési hálózat, egyközpontú (sugaras) szerkezetű hálózat, tömegközlekedés, tranzithelyzet, transzkontinentális útvonal, belvízi hajóút, anyagi-, humán- és intézményi infrastruktúra</p>	
	<p>gazdasági és társadalmi szolgáltatás, tömegkommunikáció, áruforgalmi (logisztikai) központ, hírközlés, idegenforgalom, belföldi és nemzetközi turizmus, idegenforgalmi körzet, kulturális-, gyógy-, öko-, konferencia-, falusi turizmus</p>	<p>táv munka, kereskedelmi szálláshely, szolgáltatás-turizmus</p>
A pénz világa	<p>pénz, készpénz, bankszámlapénz, valuta, deviza, konvertibilitás, valutaárfolyam, állampapír, értékpapír, részvény, kötvény, folyószámla, hitel, kamat, infláció, tőzsde, érték- és árutőzsde, tőke, pénztőke, nemzetközi tőkeáramlás, értékpapír- befektetés, működőtőke-be- fektetés, fizetőképes kereslet, költségvetési hiány, hitelképesség, adósság, eladósodás, átütemezés, árfolyamváltozás, cserearány, adóparadicsom</p>	<p>árupénz, papírpénz, bankjegy, érme, tőzsdeindex, rekonstrukciós- és zöldmezős beruházás, adósságválság, rövid- és hosszú lejáratú adósság (hitel), rögzített és változó kamatozású hitel, külső és belső adósságállomány, rögzített árfolyam, monetáris világgazdaság, feketepiac, „láthatatlan jövedelem”, off-shore cég</p>

<p>Az 6. témakörhöz tartozó egyedi fogalmak</p>	<p>Európai Unió, Közép-európai Szabadkereskedelmi Megállapodás (CEFTA), Alpok-Adria Közösség, Kárpátok Eurorégió, Nemzetközi Valutaalap (IMF), Világbank, Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ), Nevelésügyi Tudományos és Kulturális Szervezet (UNESCO), Egészségügyi Világszervezet (WHO), Észak-atlanti Szerződés Szervezete (NATO), Kőolaj-exportáló Országok Szervezete (OPEC)</p>	<p>Észak-amerikai Szabadkereskedelmi Társulás (NAFTA), Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége (ASEAN), Európai Szabadkereskedelmi Társulás (EFTA), Gazdasági Együtműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD), Világkereskedelmi Szervezet (WTO), Vöröskereszt és Vörös Félhold Társaságok Szervezete, Európa Tanács, Dow Jones-index, BUX-index</p>
<p>7. A világgazdaságban különböző szerepet betöltő régiók, országcsoportok és országok</p>	<p><u>Általános fogalmak:</u> gazdasági polarizáció, világgazdasági pólus (erőtér), centrum és periféria, egy- és többpólusú világgazdaság, duális gazdasági szerkezet, „banánköztársaság”, „olaj-ország”, tranzitország, egyedi gazdasági szerepkör</p>	
<p>8. A globális válságproblémák földrajzi vonatkozásai</p>	<p><u>Általános fogalmak:</u> természetes és mesterséges ökoszisztéma, helyi, regionális és globális probléma, túlnépesedés, a népesség előregedése, népességfogyás, születésszabályozás, éhezés, éhségövezet, alultápláltság, társadalmi egyenlőtlenség, világelelmezési válság, túlfogyasztás, eltartóképesség, fizetőképes kereslet, energiaválság, nyersanyaghiány,</p>	<p>túlhalászás, mennyiségi és minőségi éhezés</p>
	<p>globális felmelegedés, elsavanyodás, háborús és katasztrófaveszély, népességvándorlás,</p>	

	<p>környezeti válság, veszélyeztetett élőhely, biológiai sokféleség csökkenése, erdőirtás, felégetés, füves területek feltörése, túllegeltetés, elsivatagosodás, környezetgazdálkodás, nemzeti park, természetvédelmi terület, tájvédelmi körzet, bioszféra rezervátum, természetvédelem, környezetvédelem, környezetvédelmi törvény, világörökség, fenntartható fejlesztés, hulladékgazdálkodás</p>	
<p>Az 8. témakörhöz tartozó egyedi fogalmak</p>	<p>az ENSZ Környezetvédelmi Programja, Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezet (FAO), Ember és Bioszféra (MAB- program), Természetvédelmi Világnap (WWF)</p>	

AZ ÉRETTSÉGI VIZSGAKÖVETELMÉNYEKHEZ KAPCSOLÓDÓ TOPOGRÁFIAI FOGALMAK

A földrajz érettségi vizsga topográfiai követelményei – közép- és emelt szinten egyaránt – az általános és a részletes érettségi követelményekre épülnek.

A vizsgán a topográfiai fogalmakkal kapcsolatban elvárható tevékenységek:

- a tanuló tudja megfogalmazni tényleges és viszonylagos földrajzi helyzetüket, fekvésüket;
- tudja megmutatni azokat különböző térképeken (falitérképen, atlaszban);
- tudja felismerni és megnevezni azokat kontúrtérképen;
- kapcsoljon földrajzi-környezeti tartalmakat az egyes topográfiai fogalmakhoz.

Világegyetem

Tejútrendszer (Galaxis), Naprendszer, Nap, Jupiter, Föld, Mars, Merkúr, Neptunusz, Plútó, Szaturnusz, Uránusz, Vénusz; Hold.

Föld

Földrajzi fókuszok: Baktérítő, Déli-sark, Déli sarkkör, Egyenlítő, Északi-sark, Északi sarkkör, Ráktérítő; kezdő hosszúsági kör (greenwichi délkör);

Óceánok: Atlanti-óceán, Csendes-óceán, Indiai-óceán, Jeges-tenger;

Földrészek: Afrika, Amerika, Antarktika, Ausztrália, Ázsia, Eurázsia, Európa;

Nagyszerkezeti egységek: Afrikai-lemez, Antarktisi-lemez, Ausztrál–Indiai-lemez, Csendesóceáni-lemez, Dél-amerikai-lemez, Észak-amerikai-lemez, Eurázsiai-lemez, Fülöp-lemez (Filippínó-lemez), Nasca-lemez (Nazca-lemez); Japán-árok, Mariana-árok; Eurázsiai-hegységrendszer, Kaledóniai-hegységrendszer, Pacifikus-hegységrendszer, Variszkuszi-hegységrendszer;

Egyéb: Déli-sarkvidék, Északi-sarkvidék.

Afrika

Szerkezeti egységek, tájak: Afrikai-árokrendszer, Afrikai-ösföld, Atlasz, Dél-afrikai-magasföld, Kanári-szigetek, Kelet-afrikai-magasföld, Kilimandzsáró (Kilimandzsáró-csoport), Kongó-medence, Líbiai-sivatag, Madagaszkár, Namib-sivatag, Szahara, Szudán, Teleki-vulkán; Száhel (öv);

Vízrajz: Csád-tó, Gibraltári-szoros, Guineai-öböl, Kongó, Niger, Nílus, Szezi-csatorna, Tanganyika-tó, Viktória-tó, Vörös-tenger; Asszuáni-gát (asszuáni Nagy-gát);

Országok: Algéria, Csád, Dél-afrikai Köztársaság, Egyiptom, Guinea, Kenya, Libéria, Líbia, Marokkó, Nigéria, Seychelle-szigetek, Tunézia;

Városok: Abuja, Alexandria, Fokváros, Johannesburg, Kairó, Pretoria.

Amerika

A földrész részei: Észak-Amerika, Közép-Amerika, Dél-Amerika, Latin-Amerika;

Tájak: Alaszka, Amazonas-medence, Andok, Antillák, Appalache-hegység (Appalache), Atacama-sivatag, Bahama-szigetek, Brazil-felföld, Floridai-félsziget (Florida), Grönland, Guyanai-hegyvidék, Hawaii-szigetek, Kaliforniai-félsziget, Kanadai-ösföld, Kordillerák, Labrador-félsziget (Labrador), Mexikói-fennsík, Mississippi-alföld, Mt. Pelée, Mount St. Helens, Paraná-alföld, Popocatépetl, Préri, Sziklás-hegység, Szilícium-völgy;

Vízrajz: Amazonas, Colorado, Karib (Antilla)-tenger, La Plata, Mexikói-öböl, Mississippi, Nagytavak (Erie-, Felső-, Huron-, Michigan-, Ontario-tó), Niagara-vízesés, Panama-csatorna, Paraná, Szt. Lőrinc-folyó;

Országok: Amerikai Egyesült Államok, Argentína, Bolívia, Chile, Brazília, Dominikai Köztársaság (Dominika), Kanada, Kuba, Mexikó, Nicaragua, Panama, Venezuela;

Városok: Atlanta, Brazíliaváros, Buenos Aires, Caracas, Chicago, Dallas, Havanna, Houston, Los Angeles, Mexikóváros, Montréal, New Orleans, New York, Ottawa, Rio de Janeiro, San Francisco, São Paulo, Seattle, Washington.

Ausztrália és Óceánia

Tájak: Ausztráliai-alföld, Nagy-Artézi-medence, Nagy-korallzátony, Nagy-Vízválasztó-hegység, Nyugat-ausztráliai-ösföld, Új-Guinea;

Vízrajz: Murray;

Országok: Ausztrália, Új-Zéland;

Városok: Canberra, Melbourne, Perth, Sydney, Wellington.

Ázsia

A földrész részei: Dél-Ázsia, Délkelet-Ázsia, Délnyugat-Ázsia, Észak-Ázsia, Kelet-Ázsia, Közép-Ázsia, Belső-Ázsia;

Tájak: Angara-ösföld, Arab-félsziget, Arab-ösföld, Bali, Csomolungma (Mt. Everest), Dekkán-fennsík (Dekkán-ösföld), Dél-kínai-hegyvidék (Kínai-ösföld), Fuji, Fülöp-szigetek, Góbi, Himalája, Hindusztáni-alföld, Hindusztáni-félsziget, Indokínai-félsziget, Indonéz-szigetvilág, Iráni-felföld, Japán-szigetek, Kaszpi-mélyföld, Kaukázus, Kínai-alföld, Kis-Ázsia, Koreai-félsziget, Közép-szibériai-fennsík, Krakatau, Kuznyeck-medence, Mezopotámia, Nyugat-szibériai-alföld, Pamír, Szibéria, Tajvan, Takla-Makán, Tibet, Tien-san, Turáni-alföld;

Vízrajz: Aral-tó, Bajkál-tó, Bering-szoros, Boszporusz, Brahmaputra, Eufrátesz, Holt-tenger, Indus, Jangce, Japán-tenger, Jeges-tenger, Jenyiszej, Gangesz, Kaszpi-tenger, Léna, Mekong, Ob, Perzsa-öböl (Arab-öböl), Sárga-folyó, Tigris;

Országok: Arab Emírségek, Dél-Korea (Koreai Köztársaság), Fülöp-szigetek, India, Indonézia, Irak, Irán, Izrael, Japán, Kazahsztán, Kína, Kuvait, Malajzia, Szaúd-Arábia, Thaiföld, Törökország;

Városok: Ankara, Bagdad, Bangkok, Bombay, Calcutta, Cseljabinszk, Haifa, Hongkong, Isztambul, Jakarta, Jekatyerinburg, Jeruzsálem, Kanton, Kobe, Krasznojarszk, Kyoto, Manila, Mekka, Novoszibirszk, Osaka, Peking, Rijád, Sanghaj, Szingapúr, Szöul, Teherán, Tel Aviv-Jaffa, Tokió, Újdelhi, Uszty-Ilimszk, Vlagyivosztk.

Európa

A földrész részei: Dél-Európa, Észak-Európa, Kelet-Európa, Kelet-Közép-Európa, Közép-Európa, Nyugat-Európa;

Tájak: Alpok, Appenninek, Appennini-félsziget, Azori-szigetek, Balkán-félsziget, Balkán-hegység, Balti-ösföld, Brit-szigetek, Ciprus, Dalmácia, Dinári-hegység, Etna, Finn-tóvidék, Francia-középhegység, Holland-mélyföld, Izland, Kárpátok, Kelet-európai-síkság, Kréta, Londoni-medence, Mont Blanc, Párizsi-medence, Pennine-hegység (Pennine), Pireneusi (Ibériai)-félsziget, Pireneusok, Skandináv-félsziget, Skandináv-hegység, Szicília, Urál, Vezúv;

Vízrajz: Adriai-tenger, Balti-tenger, Dnyeper, Don, Duna, Ebro, Elba, Északi-tenger, Fekete-tenger, Földközi-tenger, IJssel-tó, La Manche, Ladoga-tó, Pó, Rajna, Rhône, Szajna, Temze, Urál (folyó), Volga, Watt-tenger;

Országok: Albánia, Anglia, Belgium, Bosznia-Hercegovina, Bulgária, Dánia, Egyesült Királyság, Fehéroroszország, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia,

Horvátország, Írország, Luxemburg, Macedónia, Málta, Moldova, Monaco, Montenegró, Nagy-Britannia, Norvégia, Olaszország, Oroszország, Portugália, Spanyolország, Svédország, Szerbia, Ukrajna, Vatikán;

Történelmi tájnevek: Burgenland (Őrvidék), Délvidék, Erdély, Felvidék; Kárpátalja; Vajdaság;

Városok: Amszterdam, Antwerpen, Athén, Barcelona, Belgrád, Beregszász, Bilbao, Birmingham, Brüsszel, Chişinău, Csernobil, Dnyepropetrovszk, Donyeck, Dublin, Dubrovnik, Eszék, Europort, Fiume (Rijeka), Genova, Gibraltár, Glasgow, Göteborg, Hága, Helsinki, Kijev, Koppenhága, Lisszabon, London, Luxembourg, Lyon, Madrid, Manchester, Marseille, Milánó, Minszk, Moszkva, Munkács, Murmanszk, Nápoly, Nyizsnyij Novgorod, Odessza, Oslo, Párizs, Podgorica, Reykjavík, Róma, Rotterdam, Sevilla, Skopje, Split, Stockholm, Strasbourg, Szabadka, Szarajevó, Szentpétervár, Szófia, Theszaloniki, Tirana, Torino, Újvidék, Ungvár, Várna, Velence, Volgograd, Zágráb;

Iparvidékek: Dél- és délkelet-angliai iparvidék, Donyec-medence, Északkelet-angliai iparvidék, Északnyugat-oroszországi (Szentpétervár környéki) iparvidék, Flandriai iparvidék, Karaganda, Közép-angliai iparvidék, Kuznyeck-medence, Lotaringia, Moszkva környéki (Központi) iparvidék, Olasz ipari háromszög, Randstad, Skót iparvidék, Uráli iparvidék, Volgai iparvidék.

Közép-Európa

Tájak: Bécsi-medence, Csallóköz, Cseh-medence, Déli-Kárpátok, Duna-delta, Erdélyi-középhegység, Erdélyi-medence, Északkeleti-Kárpátok, Északnyugati-Kárpátok, Germán-alföld, Grossglockner, Hargita, Kárpát-medence, Kárpát-medencevidék, Keleti-Alpok, Keleti-Kárpátok, Lengyel-alföld, Lengyel-középhegység, Lengyel-tóhátság, Magas-Tátra, Morva-medence, Németközéphegység, Nyugati-Alpok, Román-alföld, Székelyföld, Szent Gotthárd-hágó, Szilézia, Szudéták, Vereckei-hágó;

Vízrajz: Boden-tó, Duna–Majna–Rajna vízi út, Genfi-tó, Gyilkos-tó, Odera, Olt, Szent Anna-tó, Vág, Visztula; Száva (lásd Magyarországnál is)

Országok: Ausztria, Csehország, Észtország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Németország, Románia, Svájc, Szlovákia, Szlovénia;

Városok: Arad, Beregszász, Bécs, Berlin, Bern, Bonn, Brassó, Bréma, Brno, Bukarest, Constanța, Dortmund, Drezda, Duisburg, Frankfurt, Galați, Gdańsk, Genf, Graz, Halle, Hamburg, Hannover, Kassa, Karlovy Vary, Katowice, Kolozsvár, Köln, Krakkó, Linz, Lipcse, Ljubljana, Łódź, Marosvásárhely, München, Mannheim, Nagyvárad, Ostrava, Ploiești, Plzeň, Pozsony, Prága, Riga, Révkomárom, Rostock, Salzburg, Stuttgart, Szczecin, Székelyudvarhely, Tallin, Temesvár, Trieszt, Varsó, Vilnius, Zürich;

Iparvidékek: Ruhr-vidék,

Magyarország

Nagytájak: Alföld, Dunántúli-domb- és hegyvidék (Dunántúli-dombság), Dunántúli-középhegység (Dunántúli-középhegyvidék), Északi-középhegység, Kisalföld, Nyugat-magyarországi-peremvidék (Nyugati-peremvidék);

Egyéb tájak: Aggteleki-karszt, Alpokalja, Badacsony, Bakony, Balaton-felvidék, Baradla-barlang, Baranyai-dombság, Bodrogló, Borsodi-medence, Börzsöny, Budai-hegység, Bükk, Bükk-fennsík, Csepel-sziget, Cserehát, Cserhát, Dráva menti síkság (Dráva-mellék), Duna–Tisza köze, Dunakanyar, Dunántúl, Dunazug-hegység, Gerecse, Győri-medence, Hajdúság, Hegyalja, Hortobágy, Írott-kő, Jászság, Kékes, Kiskunság, Körös–Maros köze, Kőszegi-hegység, Marcal-medence, Mátra, Mecsek, Mezőföld, Mohácsi-sziget, Móri-árok, Nagykunság, Nógrádi-medence, Nyírség, Őrség, Pesti-síkság, Pilis, Somogyi-dombság, Soproni-hegység, Szigetköz, Szekszárdi-dombság, Szentendrei-sziget, Tapolcai-medence, Tihanyi-félsziget, Tiszántúl, Tokaj–Eperjesi-hegység, Tolnai-dombság, Velencei-hegység, Vértes, Villányi-hegység, Visegrádi-hegység, Zalai-dombság, Zempléni-hegység;

Vízrajz: Balaton, Bodrog, Dráva, Duna, Fertő, Hernád, Hévízi-tó, Ipoly, Kis-Balaton, Körös, Maros, Mura, Rába, Sajó, Sió, Szamos, Száva, szegedi Fehér-tó, Szelidi-tó, Tisza, Tisza-tó, Velencei-tó, Zagyva, Zala;

Települések: Ajka, Algyő, Baja, Balassagyarmat, Balatonfüred, Berente, Békéscsaba, Budapest, Bük, Cegléd, Debrecen, Dorog, Dunaújváros, Eger, Esztergom, Gyöngyös, Győr, Gyula, Hajdúszoboszló, Harkány, Hatvan, Hegyeshalom, Hévíz, Hódmezővásárhely, Hollókő, Jászberény, Kalocsa, Kaposvár, Kazincbarcika, Kecskemét, Keszthely, Komárom, Kőszeg, Komló, Lábatlan, Makó, Miskolc, Mohács, Mosonmagyaróvár, Nagykanizsa, Nyíregyháza, Orosháza, Ózd, Paks, Pannonhalma, Pápa, Pécs, Salgótarján, Sárospatak, Siófok, Sopron, Százhalombatta, Szeged, Székesfehérvár, Szekszárd, Szentendre, Szentgotthárd, Szolnok, Szombathely, Tata, Tatabánya, Tihany, Tiszaújváros, Vác, Várpalota, Veszprém, Visegrád, Visonta, Záhony, Zalaegerszeg, Zalakaros;

Nemzeti parkok, világörökségek: Aggteleki Nemzeti Park, Balaton-felvidéki Nemzeti Park, Bükk Nemzeti Park, Duna–Dráva Nemzeti Park, Duna–Ipoly Nemzeti Park, Fertő–Hanság Nemzeti Park, Hortobágyi Nemzeti Park, Kiskunsági Nemzeti Park, Körös–Maros Nemzeti Park, Őrségi Nemzeti Park; Aggteleki- és Szlovák-karsztvidék, Budapest Andrassy út a Millenniumi földalattal, Budapest Várnegyed és a pesti Duna-part, Fertő tó, Hollókő, Hortobágy, Pannonhalmi apátság, Pécsi ókeresztény sírkamrák, Tokaj-Hegyalja borvidéke;

Megyék: Baranya megye, Bács-Kiskun megye, Békés megye, Borsod-Abaúj-Zemplén megye, Csongrád megye, Fejér megye, Győr-Moson-Sopron megye, Hajdú-Bihar megye, Heves megye, Jász-Nagykun-Szolnok megye, Komárom-Esztergom megye, Nógrád megye, Pest megye, Somogy megye, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, Tolna megye, Vas megye, Veszprém megye, Zala megye;

Régiók: Dél-Alföld régió, Dél-Dunántúl régió, Észak-Alföld régió, Észak-Magyarország régió, Közép-Dunántúl régió, Közép-Magyarország régió, Nyugat-Dunántúl régió; Budapesti agglomeráció.